

Allochtone ouderen, senioren van bij ons

Lessen uit de praktijk

Overzicht van 22 projecten die een brug slaan tussen ouderen met een migratieachtergrond en de bestaande dienstverlening, uitgevoerd met steun van de Koning Boudewijnstichting.

Allochtone ouderen, senioren van bij ons

Lessen uit de praktijk

Overzicht van 22 projecten die een brug slaan tussen ouderen met een migratieachtergrond en de bestaande dienstverlening, uitgevoerd met steun van de Koning Boudewijnstichting.

COLOFON

Oudere alloctonen, senioren van bij ons: lessen uit de praktijk

Overzicht van 22 projecten die een brug leggen tussen senioren met een migratieachtergrond en de bestaande dienstverlening, uitgevoerd met steun van de Koning Boudewijnstichting

Cette publication est également disponible en français sous le titre:
Migrants âgés, seniors de chez nous : des leçons tirées de la pratique.
Etat des lieux de 22 projets créant des ponts entre les migrants âgés
et les services existants, réalisés avec le soutien de la Fondation Roi Baudouin.

Een uitgave van de Koning Boudewijnstichting,
Brederodestraat 21 te 1000 Brussel

AUTEURS

COÖRDINATIE VOOR
DE KONING
BOUDEWIJNSTICHTING

David Talloen, Jan Verstraete en Jean Chech

Françoise Pissart, directeur
Stefanie Biesmans, projectmedewerker
Brigitte Kessel, projectverantwoordelijke
Nathalie Troupée, assistente
AnnVasseur, directieassistente

GRAFISCH CONCEPT

VORMGEVING

PRINT ON DEMAND

PuPiL

Tilt Factory

Manufast-ABP vzw, een bedrijf voor aangepaste arbeid

Deze uitgave kan gratis worden gedownload van onze website
www.kbs-frb.be

Een afdruk van deze elektronische uitgave kan (gratis) besteld worden :
on line via www.kbs-frb.be, per e-mail naar publi@kbs-frb.be of telefonisch bij
het contactcentrum van de Koning Boudewijnstichting,
tel +32-70-233 728, fax +32-70-233 727

Wettelijk depot:
ISBN-13:
EAN:
BESTELNUMMER:

D/2893/2011/51

978-90-5130-770-2

9789051307702

3044

Januari 2012

Met de steun van de Nationale Loterij

WOORD VOORAF

In 2006 organiseerde de Koning Boudewijnstichting een brede reflectie over de uitdagingen van de vergrijzing van onze multiculturele samenleving. Hieruit kwam het onderzoek¹ 'Migratie en vergrijzing' voort waarin een stand van zaken werd opgemaakt van de uitdagingen aangaande de veroudering van de migrantenbevolking.

De eerste generaties arbeidsmigranten hadden niet de bedoeling om zich hier blijvend te vestigen. De realiteit bleek echter anders uit te draaien. Als eerste generatie die oud wordt in het gastland, vervullen zij een belangrijke pioniersrol. Het contact met zorgbehoevende ouderen van buitenlandse herkomst is voor de professionele zorg- en dienstverlening relatief nieuw. Niet alleen doen oudere migranten omwille van een aantal redenen zeer weinig beroep op het bestaande aanbod, het is ook vaak nog onvoldoende aangepast en voorbereid op deze diversiteit.

In 2009 lanceerde de Koning Boudewijnstichting de projectoproep 'Oudere allochtonen, senioren van bij ons' met de bedoeling initiatieven te steunen die de kloof tussen oudere allochtonen en het bestaande dienstverleningsaanbod en sociale, culturele en andere activiteiten verkleinen. Er werd een financiële steun verleend aan 22 initiatieven in de verschillende gemeenschappen van ons land, die zowel de kennis van allochtone ouderen en hun mantelzorgers over het aanbod, als de kennis van de diensten over de behoeften van deze ouderen bevorderden.

Om samen lessen te trekken uit de projectervaringen werd een uitwisseling gestimuleerd tussen de projectverantwoordelijken die elk afzonderlijk op lokaal niveau rond dezelfde thematiek werkten. Tijdens drie intervisievergaderingen in de loop en aan het einde van het traject met alle geselecteerde projecten, en via een online discussieforum, werd informatie uitgewisseld over de toegepaste methoden, de vastgestelde moeilijkheden en de antwoorden daarop. De bevindingen uit hoofde van de projectverantwoordelijken werden samengebundeld in dit rapport. De heer David Talloen, voorzitter van de Nederlandstalige jury, stelde voor om bij wijze van inleiding de context te schetsen. Vanuit zijn praktijkervaring als Bestuurssecretaris Provinciale Dienst Minderheden in Gent, geeft hij enkele vaststellingen en inzichten mee met betrekking tot de situatie van de oudere allochtonen.

¹ *Madeleine Moulin, Marie-Thérèse Casman, Sylvie Carbonnelle et Dominique Joly, 'Migrations et vieillissements', FRB, 2007*

Deze publicatie is in de eerste plaats een weergave van de ervaringen en de getuigenissen van een deel van het terrein. De totstandkoming ervan werd begeleid door een leescomité van experts uit verschillende betrokken sectoren. De Stichting wil langs deze weg het voltallige leescomité bedanken voor haar inzet.

Uit de gesprekken met de mensen op het terrein blijkt dat er nog veel inspanningen nodig zijn om deze ouderen voluit deel te laten nemen aan de samenleving. Een verdere interculturalisering van het aanbod, een sensibilisering van de doelgroep, meer samenwerking tussen de zorg-en diversiteitssector en het blijvend versterken van de competenties van al wie met deze ouderen werkt, zijn enkele van de pistes die tijdens de intervisie werden aangehaald.

De Stichting hoopt dat alle betrokkenen in de zorgsector, in de integratiesector, in het verenigingsleven, maar ook de bevoegde beleidsverantwoordelijken, alles in het werk zullen stellen opdat ook oudere allochtonen sneller hun weg zullen vinden naar het professionele aanbod. Het zijn immers in de eerste plaats ook onze ouderen.

Koning Boudewijnstichting
December 2011

INHOUDSTAFEL

WOORD VOORAF	5
SAMENVATTING	9
BIJ WIJZE VAN INLEIDING	11
1. Enkele vaststellingen over allochtone ouderen	12
2. Enkele nuttige inzichten uit de praktijk	14
1. 22 VERSCHILLENDE PROJECTEN, MEERDERE INVALSHOEKEN ..	17
1. Allochtone ouderen stimuleren om te getuigen over hun traject.	17
2. Samen op zoek naar de noden en verwachtingen van oudere migranten .	18
3. De verschillen tussen en competenties van oudere migranten valoriseren .	19
4. Ouderen, hun familie en mantelzorgers vertrouwd maken met het lokale aanbod en de plaatselijke realiteit	20
5. Empowerment: oudere migranten helpen om autonomer te worden.	20
2. ENKELE LESSEN VAN HET TERREIN	23
1. Van het identificeren van kwetsbare allochtone ouderen tot het eerste contact	23
a. Het overwinnen van cultuurgebonden gevoeligheden	23
b. Luisteren naar hulpverleners uit de naaste omgeving	25
c. De familie, kinderen en mantelzorgers betrekken	26
2. Van vertrouwen tot dialoog	27
a. Een gemeenschappelijke en vertrouwde taal vinden	27
b. Een sfeer van vertrouwen en gezelligheid scheppen	28
c. Rekening houden met culturele verschillen	29
3. Verwachtingen en behoeften identificeren	30
4. Het project gezamenlijk opbouwen	31
a. Participatie	31
b. Contract	33
5. Samen aan de slag	
a. Met wie?	33
b. Waar?	35
c. Hoe?	36
6. Evaluatie en verdere ontwikkeling	39
3. PROJECTFICHES VAN DE ONDERSTEUNDE ORGANISATIES	41

SAMENVATTING

Oudere allochtonen vormen een belangrijk deel van de grote groep ouderen in onze maatschappij en hun aantal zal in de komende jaren nog toenemen. Hoewel de meeste 60-plussers van vreemde afkomst destijds als arbeidsmigranten uit het zuiden van Europa (Italië, Spanje, Griekenland en Portugal), uit Turkije en Noord-Afrika (Marokko, Algerije en Tunesië) naar België zijn gekomen, worden hun migratieprofielen steeds meer verscheiden door meer recente vormen van immigratie.

Er zijn verschillende redenen waarom deze ouderen moeilijk hun weg vinden naar het bestaande aanbod aan diensten: ze staan wat wantrouwig tegenover de professionele gezondheidszorg, ze voelen zich verloren tegenover de complexe administratie, ze hebben problemen met de taal en hun kennis over de beschikbare voorzieningen en diensten is beperkt. Daarbij komt dat de familiale solidariteit, die centraal stond in hun cultuur van herkomst, in onze samenleving vermindert. Het risico dat deze oudere allochtonen tussen de mazen van het net vallen is dus groot.

Anders gezegd: oudere allochtonen zijn onvoldoende op de hoogte van het zorg- en dienstverleningsaanbod, en de bestaande voorzieningen kennen nog te weinig de oudere migranten. Het is dus nodig dat er een meer toegankelijk aanbod komt, dat de weerstand van deze mensen vermindert en inspeelt op hun noden. Daarnaast zou ook meer gericht gewerkt moeten worden rond de vraag en de ervaring van oudere allochtonen.

Met de bedoeling enkele goede praktijken in de ouderensector aan het licht te laten komen, steunde de Koning Boudewijnstichting 22 projecten die werden geselecteerd in het kader van de projectoproep « Oudere allochtonen, senioren van bij ons ». Op uiteenlopende manieren probeerden ze allemaal een antwoord te geven op de vraag « Hoe slaan we de brug tussen oudere allochtonen en het bestaande aanbod aan zorg, sociale, culturele en andere activiteiten? ».

Sommige projecten hadden tot doel oudere allochtonen te laten getuigen over hun levenstraject via praatgroepen of individuele gesprekken die opgenomen of gefilmd werden en vastgelegd in een publicatie of op een dvd. Andere projecten wilden meer te weten komen over de precieze verwachtingen en behoeften van oudere allochtonen, of de verschillen tussen en competenties van ouderen van diverse afkomst valoriseren. Er waren ook projecten die oudere allochtonen wilden helpen om zelfredzamer te zijn, maar ook om senioren, hun familie en mantelzorgers vertrouwd te maken met het lokale aanbod van diensten en andere mogelijkheden. Er werden ook enkele communicatie-instrumenten uitgewerkt op maat van de doelgroep met de bedoeling hun vrees tegenover de hulpverlening te verminderen of

de taalbarrière tussen oudere allochtonen en de zorgverleners te verkleinen. Het gaat daarbij om voorlichtingsbrochures, een geïllustreerd woordenboek met een overzicht van de belangrijkste begrippen in de thuiszorg, enz.

De publicatie sluit af met een beschrijving, in de vorm van fiches, van de 22 projecten die werden gesteund.

Om het delen van ervaringen tussen de projectverantwoordelijken aan te moedigen, werden verschillende uitwisselingen georganiseerd, zowel via een online discussieforum als via drie intervisiemomenten die in de loop en aan het einde van het proces werden georganiseerd. Deze uitwisselingen boden de gelegenheid om te praten over de moeilijkheden die zich voordeden tijdens hun traject met en ten dienste van oudere allochtonen, en ook over de oplossingen die werden aangewend. Daarnaast werd de aandacht ook gevestigd op de meest succesvolle praktijken. Tijdens de uitwisselingen getuigden de actoren op het terrein bijvoorbeeld dat het niet vanzelfsprekend is om in contact te komen met oudere personen van vreemde herkomst: ze zitten immers met heel wat remmingen en schroom, maar ook met terughoudendheid en wantrouwen. Ook de taalbarrière werd beschouwd als een belemmerende factor, net zoals de culturele verschillen en vooroordelen. Anderzijds werd de klemtoon gelegd op het positieve en overtuigende effect van projecten die zich permanent ontwikkelen in nauwe samenwerking met oudere allochtonen. Dat bevestigt de oudere in zijn of haar eigenwaarde en beklemtoont de rijkdom van hun traject. Dit is een goede manier om het vertrouwen van de ouderen te winnen: de nadruk ligt immers op de sterke punten en de verwachtingen van de individuen.

Dit rapport wil getuigen over de diversiteit van de methodes die werden ingezet, het wil meer zichtbaarheid geven aan de lessen die werden getrokken en aan de verworven kennis, in de hoop zo ter inspiratie te zijn van actoren op het terrein die rond deze thematiek wensen te werken.

BIJ WIJZE VAN INLEIDING

Als beleidscoördinator bij de provincie Oost-Vlaanderen van de dienst Maatschappelijke Participatie, heeft David Talloen meerdere malen gewerkt rond de veroudering van personen van vreemde origine en de uitdagingen die dit met zich meebrengt voor ondermeer de dienst- en zorgverlening. Hij was in 1998 één van de drijvende krachten achter de ontwikkeling van het project 'Ouder worden in Vlaanderen/Brussel' (het Kofferproject), een pioniersproject rond werken met allochtone ouderen. Daarnaast volgde hij verscheidene projecten op het terrein rond deze thematiek, hij werkte mee aan verschillende onderzoeken naar de doelgroep, was lid van diverse (internationale) werkgroepen en publiceerde in 2007 'Zorg voor allochtone ouderen'. Het is op basis van zijn jarenlange ervaring dat David Talloen zich baseert wanneer hij hierna enkele vaststellingen en pistes voor de toekomst uitschrijft.

Hoewel ouderen, ongeacht hun herkomst, vaak kampen met dezelfde problemen, hebben ouderen met een andere etnische achtergrond, net omwille hiervan en door hun minderheidspositie, toch een aantal specifieke noden en behoeften. Wegens het feit dat het grootste deel van de allochtone ouderen momenteel nog uit de toenmalige arbeidsmigratie komen, wordt in deze inleiding vooral naar hen verwezen. Ze verschillen veelal sterk van ouderen van Belgische afkomst inzake sociaaldemografisch profiel en qua verwachtingen wat betreft hulp op de oude dag. Heel wat ouderen van allochtone afkomst zitten in gedachten nog in hun thuisland. Ze verwachten de zorg en de aandacht die zij daar denken gekregen te hebben. De situatie in België is echter dikwijls zeer verschillend.

Tal van organisaties in de ouderensector hebben al heel wat inspanningen geleverd en expertise opgebouwd op dit terrein. Het is essentieel om duurzame bruggen te bouwen tussen deze organisaties en om lessen te trekken uit hun ervaringen die toelaten het aanbod beter af te stemmen op de noden van deze specifieke en tegelijk zeer diverse groep.

1. Enkele vaststellingen over allochtone ouderen

Hieronder overloop ik eerst enkele belangrijke vaststellingen die ik tijdens mijn praktijkervaring heb gedaan, en die door diverse onderzoeken naar allochtone ouderen² werden bevestigd.

a. Het aantal allochtone ouderen stijgt snel.

Oudere migranten maken een belangrijk deel uit van de groeiende groep ouderen in onze samenleving. In 1970 telde men in België 35.322 ouderen van allochtone afkomst, in 2007 waren dat er 106.567. Het aandeel ouderen onder de allochtone bevolking is gestegen van 5,7% in 1970 naar 11,8% in 2007.³ De meerderheid van de 60 plussers van buitenlandse herkomst is via arbeidsmigratie vanuit Zuid-Europa (Italië, Spanje, Griekenland en Portugal), Turkije en Noord-Afrika (Marokko, Algerije en Tunesië) naar België gekomen. Naast deze groep zijn er ook de ouderen afkomstig uit de vroegere Belgische kolonies en uit de meer recente immigraties, en zij die in het kader van gezinshereniging op latere leeftijd naar België zijn gekomen. Onderzoek⁴ toont aan dat migratie steeds gevarieerder wordt, met een groeiende groep afkomstig uit Midden- en Oost-Europa en ook uit verder gelegen delen van de wereld. Het aandeel allochtone ouderen zal dus niet alleen groter worden, maar ook onmiskenbaar meer verschillende migratieprofielen vertonen en heterogener worden. Omdat de zorgbehoefte meestal toeneemt met de leeftijd zal dus ook de zorgvraag van de allochtone ouderen in de nabije toekomst vergroten.

b. De impact van ouderdom laat zich op een jongere leeftijd voelen.

Vele allochtone ouderen vertonen rond hun vijftigste al aandoeningen waarmee ouderen van Belgische herkomst pas tien jaar later geconfronteerd worden. De reden daarvan is vaak te zoeken bij de stress die voortkomt uit het migratieverleden, het oud worden in een 'vreemd land' en de lage sociaaleconomische positie. Voor de mannen speelt daarnaast een moeilijk arbeidsverleden vaak een rol.

Veel vrouwen zouden in hun land van herkomst meer fysieke taken hebben uitgevoerd. In het gastland werden ze geconfronteerd met beduidend minder veeleisende fysiek werk. Een gebrek aan dit soort lichaamsbeweging, gecombineerd met het behoud van traditionele voedingspatronen, kan er toe leiden dat men op latere leeftijd te maken krijgt met ernstige gezondheidsproblemen⁵.

c. Een groter risico op armoede

De meerderheid van de allochtone ouderen, en dan voornamelijk de ouderen die in het kader van arbeidsmigratie naar België kwamen, heeft vaak lage pensioenen, te wijten aan laaggeschoolde arbeid en onvolledige carrières.

2 Talloen 1998; Cuyvers en Kavs 2001; Janssens en Timmerman 2003; Berdai 2005; Declercq, Wellens, Demaerschalk en De Coster 2006; Lodewijckx 2007; Moulin, Casman, Carbonnelle en Joly 2007; Talloen 2007

3 *Revue Observatoire « Vieillesse & Migration » Revue d'action sociale et médico-sociale, asbl, trimesteriel n° 61/2009, Juin 2009*

4 Eggerickx, T., Bahri A., Perrin, N. (2006) *Internationale migratiebewegingen en allochtone bevolkingsgroepen. Statistische en demografische gegevens, Initiatief Charles Ullens, Belgisch Interuniversitair Consortium over Immigratie en Integratie, Louvain-la-Neuve, Université Catholique de Louvain, GEDAP-SPED.*

5 Cuyvers, G., & Kavs, J., « De huidige en toekomstige behoeften van allochtone ouderen aan welzijns- en gezondheidsvoorzieningen. », *Katholieke Hogeschool Kempen, Departement Sociaal Werk, Geel, 2001*

d. De mythe van de integrale zorg door familieleden

In sommige culturen maakt men weinig gebruik van professionele hulp. De zorg voor ouderen wordt er gedragen door kinderen en de grootfamilie. Het is voor hen echter niet altijd vanzelfsprekend om alle zorgtaken ten aanzien van de (groot)ouders op te nemen. Zeker wanneer langdurige zorg nodig is, wordt dit model van informele zorg moeilijk toepasbaar. De jongere generaties moeten de zorg aan hun ouderen dus herdefiniëren. De meesten verlenen nog wel veel mantelzorg, maar zijn minder beschikbaar om alle zorgtaken op te nemen. De integrale zorg door familieleden wordt zo steeds vaker een mythe. Het probleem is dat deze mythe ook in stand wordt gehouden door de familie zelf, aangezien dit onderwerp zich in een taboesfeer situeert: kinderen schamen zich ervoor dat ze niet voor hun ouders kunnen zorgen en de ouderen schamen zich dat ze niet door hun kinderen worden geholpen.

e. Het terugkeerdilemma

De vroegere arbeidsmigranten hadden nooit de bedoeling zich hier permanent te vestigen. Zij wilden geld verdienen om dan naar huis terug te keren. De realiteit is echter dat de meerderheid in België is gebleven. Men spreekt in dit verband wel eens van het 'terugkeerdilemma' van deze ouderen. Enerzijds hebben ze gevoelens van heimwee en koesteren ze de hoop of de verwachting ooit naar hun land van herkomst terug te keren. Anderzijds kunnen ze om emotionele, familiale en praktische redenen België moeilijk verlaten.

Oudere immigranten hebben bovendien ook een relatief statisch beeld van hun thuisland. Ze kennen hun dorp zoals het destijds was, toen zij het verlaten hebben. Zij willen niet alleen terugkeren 'naar ginder', maar ook 'naar toen'. Tegelijkertijd weten zij dat hun kinderen en kleinkinderen zo'n terugkeer veelal niet zien zitten. Terugkeren zou voor de eerste generatie ook de familie achterlaten betekenen.

Omdat terugkeren dikwijls geen reële oplossing blijkt te zijn, zoeken velen een tussenoplossing zoals pendelen tussen België en het land van oorsprong. Maar dit pendelen heeft ook beperkingen: sinds 2001 mag men in geval van een gewaarborgd inkomen maximum 29 dagen in het buitenland verblijven. Overschrijdt men deze periode, dan hebben personen aan wie een Inkomensgarantie voor Ouderen (IGO) werd toegekend, geen recht meer op deze bijpassing van het pensioen voor de maanden waarin men in het buitenland verblijft.

f. De kennis van de landstaal is vaak beperkt

De meerderheid van de allochtone ouderen spreekt alleen de eigen moedertaal, ook al woont men hier sinds vele jaren. Hiervoor zijn verschillende verklaringen. Het feit dat ze onmiddellijk werden ingeschakeld op de arbeidsmarkt, zonder onthaalbeleid, is een eerste oorzaak. Taallessen voor laaggeschoolde anderstaligen bestaan immers pas sinds begin jaren '90. Bovendien zijn sommigen zelfs analfabeet in eigen taal. Het is zeker voor hen bijzonder moeilijk om een nieuwe taal te leren. Ook werden ze aanzien als tijdelijke gasten ('gastarbeiders') en beschouwden ze zichzelf zo. Tot slot verleerden sommige allochtone ouderen die de landstaal leerden deze bij het ouder worden, bijvoorbeeld omdat ze na hun pensioen weinig de gelegenheid hadden om deze te spreken en te onderhouden. Een taal die men op latere leeftijd leerde, vergeet men immers gemakkelijker met het ouder worden of door ziekte. Ook veel ouderen van Belgische afkomst vergeten met de leeftijd vaak hun tweede taal.

Dit gebrek aan taalkennis is overigens een typisch arbeidsmigratiefenomeen, dat losstaat van nationaliteit, cultuur of religie. Zo bestaat er een documentaire van Nederlanders die in de jaren '50

gemigreerd zijn naar Australië en met dezelfde problemen kampen: ze hebben weinig contacten met de andere Australiërs en kennen niet of beperkt de Engelse taal⁶.

g. Het aanbod en de werking van diensten zijn nauwelijks bekend

Heel wat burgers zijn niet op de hoogte van de mogelijkheden van de dienstverlening en zijn moeilijk bereikbaar via traditionele informatiecampagnes. Het grote verschil tussen allochtonen en autochtonen, is dat wanneer de laatsten met een hulpvraag geconfronteerd worden, ze al vrij snel iemand in hun omgeving vinden die zich in het verleden in een gelijkaardige situatie bevond. Zo bekomen ze de nodige informatie en raad over waar men met problemen terecht kan. Ook kinderen van Belgische afkomst zien hoe hun ouders omgaan met de hulpvraag van hun grootouders. Allochtonen hebben deze voordelen niet. De eerste generatie immigranten vervult daarom een pioniersrol in het ouder worden. Zowel de ouderen als hun kinderen staan voor een volkomen nieuw institutioneel landschap waarin ze hun weg, herkenningspunten en referenties moeten zoeken.

h. Vooroordelen en wantrouwen tegenover professionele zorg- en dienstverlening⁷

Sommige migranten hebben een specifieke opvatting over de manier waarop Belgen omgaan met veroudering in de samenleving. Men veronderstelt foutief dat kinderen van Belgische afkomst niet meer voor de ouders zorgen van zodra ze het ouderlijk huis hebben verlaten, of dat zorgbehoevende ouderen automatisch in een woon- en zorgcentrum worden geplaatst.

Mede hierdoor heeft men vooroordelen over de professionele dienst- en zorgverlening waardoor men zo weinig mogelijk beroep doet op deze voorzieningen.

Door een dergelijk zwart-wit beeld beseft men onvoldoende dat professionele zorg geen alternatief is voor mantelzorg, maar net een aanvulling daarop. De rol van de mantelzorgers blijft daarbij van wezenlijk belang. In deze zorgformule blijven de kinderen en de familie op de eerste plaats staan en rechtstreeks betrokken.

i. Tussen de afbrokkelende mantelzorg en een onaangepast aanbod.

De vooroordelen ten opzichte van de bestaande voorzieningen, de afbrokkelende mantelzorg en het onvoldoende aangepast en bekend zorgaanbod verhogen het risico dat allochtone ouderen in een leemte vallen. Bovendien: waar geen vraag is, bestaat geen aanbod. Men spreekt in dit opzicht van de moeilijk te doorbreken vicieuze cirkel van wederzijdse onbekendheid. De ouderen kennen het aanbod van de dienst- en zorgvoorzieningen niet of onvoldoende en de voorzieningen op hun beurt, kennen de noden en behoeften van de allochtone ouderen dan weer te weinig. Er is dus nood aan een meer toegankelijk aanbod dat ingaat tegen de terughoudendheid van de ouderen en dat meer inspeelt op hun behoeften.

2. Enkele nuttige inzichten uit de praktijk

a. Het receptenboek 'Hoe omgaan met allochtone ouderen' bestaat niet

Het bezitten van culturele kennis is nuttig maar niet altijd voldoende. Het handboek 'Hoe om te gaan met allochtone ouderen' bestaat immers niet; je kunt mensen niet reduceren tot hun cultuur. Mensen

⁶ Ouder worden in den vreemde, Nederlandse Programma Stichting, 1996.

⁷ Talloen, D., *Zorg voor allochtone ouderen*, Kluwer, Mechelen, 2007, 144 p.

handelen niet alleen op basis van hun cultuur, maar maken ook cultuur. Cultuur is dynamisch en leeft. Naast die kennis over een bepaalde cultuur, is het dus vooral belangrijk om na te gaan hoeveel waarde de oudere zelf hecht aan culturele elementen. Wie een Turkse oudere moslim verzorgt, gaat er best niet sowieso van uit dat hij enkel voedsel wil conform de Islamitische voorschriften. Enkel de persoon zelf kan zeggen welke invulling hij hieraan geeft.

Goed kunnen luisteren, de juiste vragen stellen, kunnen onderhandelen, respect hebben, met verschillen kunnen omgaan, een empathisch vermogen hebben, zichzelf in vraag stellen, enz. zijn ook in de omgang met allochtone ouderen doorslaggevend. Een dergelijke houding overstijgt het culturele aspect. Het vereist meer dan het aanleren van zaken over een bepaalde cultuur. Een relatie op basis van vertrouwen, wederzijds respect en gelijkwaardigheid is minstens even belangrijk. Het is vooral via die vertrouwensrelatie die de beroepskracht opbouwt met de ouderen dat inzicht kan verkregen worden in hun leefwereld en dat men samen naar oplossingen kan zoeken die voor beide partijen aanvaardbaar zijn.

b. Culturele en ideologische verschillen mogen concrete oplossingen niet in de weg staan.

Allochtone senioren kunnen verschillen van autochtone senioren in ziektebeleving en ziektegedrag, de verhouding tussen seksen, religieuze opvattingen en gebruiken, voeding, taal en communicatie⁸. Deze culturele verschillen kunnen het contact tussen hulpverlener en de allochtone oudere bemoeilijken en zorgen soms voor problemen in de hulpverleningssituatie. Het zoeken naar praktisch haalbare oplossingen moet echter prioritair blijven boven het voeren van ideologische discussies. Niets belet dat men onderhandelt en samen naar originele oplossingen zoekt op bepaalde problemen. Indien het toch onmogelijk is om een specifiek verzoek in te willigen (bijvoorbeeld behandeld worden door een vrouwelijke arts die niet beschikbaar is op een cruciaal moment in de behandeling), dan moet zo goed mogelijk uitgelegd worden waarom dit niet kan. Goede communicatie is cruciaal.

Het is daarnaast ook belangrijk inzicht te krijgen in, en zich bewust te worden van, de eigen culturele waarden en normen. Men heeft vaak de neiging te denken in stereotypen en vanuit vooroordelen tegenover andere personen. Een open en respectvolle houding en de wil om tot oplossingen te komen zijn fundamenteel. Zo hoor je wel eens dat men zich maar moet aanpassen. Maar betekent dat soms ook niet dat men weigert te zoeken naar concrete, praktische en haalbare oplossingen?

c. De behoeften van allochtone ouderen verschillen in wezen weinig van de behoeften van andere ouderen.

Wat de gezondheidsproblemen op latere leeftijd en de aard van de zorgbehoefte betreft, zijn er *in se* weinig verschillen tussen ouderen van Belgische en niet- Belgische afkomst, 'allochtoon' en 'oud' zijn immers maar twee van de vele karakteristieken van een individu. Iedereen geeft de voorkeur aan mantelzorg, heeft nood aan hulp in het huishouden, hulp bij lichaamsverzorging, hulp bij verplaatsingen (naar de winkel, naar de dokter, enz.). Iedereen heeft behoefte aan administratieve hulp, aan zinvolle vrijetijdsbesteding, enz. Alle ouderen hebben nood aan een plaats waar men zichzelf, zijn verleden, vertrouwde elementen en vertrouwde personen kan terugvinden. De manier waarop invulling wordt gegeven aan die behoeften kan anders zijn. Het is belangrijk om de overeenkomsten en de universaliteit van deze behoeften in te zien, zonder daarbij de verschillen uit het oog te verliezen. Iedereen is gebaat bij een persoonlijke en respectvolle houding, waarbij de individuele zorgbehoeften van de oudere centraal staan.

⁸ Talloen, D., *Zorg voor allochtone ouderen*, Kluwer, Mechelen, 2007, pp. 51-76:

d. Er is nood aan pionierswerk door de ouderensector.

De zorg voor allochtone ouderen verbeteren, begint bij meer goede praktijkvoorbeelden uit de ouderensector zelf. Het ontbreken van een volledige inventaris van de noden en behoeften van ouderen van vreemde herkomst mag geen belemmering zijn voor een eerste aanzet naar een meer gediversifieerd aanbod. Men hoeft niet alles vooraf te weten en te kunnen. De ouderensector kan bij het uitbouwen van expertise rond goede gediversifieerde zorg- en dienstverlening, ook trachten om meer te steunen op de integratie- en diversiteitssector, op allochtone zelforganisaties, integratiediensten en -centra, tolk- en vertaaldiensten, opleidingscentra, bureaus, enz. Uit de praktijk blijkt dat dergelijke samenwerking van partners met een eigen specialisatie een grote meerwaarde heeft.

e. De inzichten die men opdoet rond allochtone ouderen kunnen de kwaliteit van de sector ten goede komen.

Problemen in de dienst- en zorgverlening aan allochtonen zijn meestal een vergrootglas voor algemene knelpunten in de zorg. Ze zijn zelden uniek voor oudere migranten en kunnen zich dus net zo goed voordoen bij andere ouderen. Misverstanden in de communicatie bijvoorbeeld kunnen tussen iedereen ontstaan. Wel is het zo dat in de omgang met allochtone ouderen, algemene knelpunten in de dienst- of zorgverlening blootgelegd worden, waar vervolgens een oplossing voor kan worden gezocht die iedereen ten goede komt. De ouderensector heeft er bovendien belang bij zich voor te bereiden op de diversiteit van de toekomst: mensen beschikken over steeds meer autonomie om hun leven naar wens in te richten en de verscheidenheid aan leefstijlen neem toe.

1. 22 VERSCHILLENDE PROJECTEN, MEERDERE INVALSHOEKEN

De 22 projecten die werden geselecteerd in het kader van de projectoproep « *Allochtone ouderen, senioren van bij ons* » trachten via zeer uiteenlopende benaderingen een antwoord te vinden op de vraag « *Hoe de kloof tussen oudere allochtonen en het bestaande dienstverleningsaanbod, maar ook sociale, culturele en andere activiteiten verkleinen?* ».

De diversiteit van deze projecten wordt niet alleen weerspiegeld in de methode en de aanpak die de initiatiefnemers vooropstellen, ook de keuze van de doelgroep en de hefboomen waarop men zich beroept verschillen sterk van project tot project. Op vlak van de initiatiefnemers is er eveneens veel variatie: er worden projecten geleid door een lokale afdeling van een ziekenfonds, organisaties uit de diversiteitsector, een lokaal dienstencentrum, een OCMW, een woonzorgcentrum, enz.

Een korte analyse van deze 22 projecten, toont aan dat ze ondanks de veelheid aan methodes, kunnen worden onderverdeeld in vijf groepen, naargelang het uitgangspunt van waaruit ze vertrekken. Deze vijf invalshoeken worden hieronder kort geschetst. Ze kunnen toekomstige projectverantwoordelijken die rond deze thematiek willen werken, ter inspiratie dienen.

1. Allochtone ouderen stimuleren om te getuigen over hun levensloop

Deze projecten focussen op het luisteren naar oudere migranten. Binnen praatgroepen of individuele gesprekken wordt hun traject ter sprake gebracht. Daarin komt hun kindertijd, de reden van hun vertrek, hun aankomst in België, hoe ze zich hier vestigden, hoe ze leven in hun nieuwe omgeving, hun gevoelens van heimwee, enz. aan bod. Deze getuigenissen worden opgenomen of gefilmd. De neerslag daarvan wordt bijvoorbeeld vastgelegd in een publicatie of op een DVD die verspreid worden bij een zorgvuldig uitgekozen publiek: familie en aanverwanten, woonzorgcentra, gemeenschapshuizen, scholen, opvangcentra voor asielzoekers, enz.

Hoewel men bij deze aanpak soms op psychologische en technische drempels kan botsen, stelt het ouderen van verschillende horizonten in staat uit hun isolement te treden en toenadering te vinden tot elkaar. Deelnemers krijgen de kans om zich uit te drukken en om hun identiteit en hun specifieke geschiedenis te delen met anderen. Tenslotte kan dergelijk initiatief niet alleen een spoor nalaten voor de jongere generaties, en hen inspireren bij het vorm geven van hun eigen

identiteit, maar ook de banden binnen de gemeenschap versterken. Bij sommige projecten ligt de focus op een bepaalde groep migranten die getuigt over haar specifieke rol in het kader van migratie. De vrouwelijke migranten van verschillende herkomst, bijvoorbeeld, komen samen in het project *Couleur Café*. Het project van CASI-UO spitst zich dan weer toe op de eerste generatie Italiaanse migranten.

Projecten⁹

- CASI-UO: Een boekje maken met getuigenissen en de levensgeschiedenis van geïmmigreerde, oudere Italiaanse vrouwen.
- *Vivre chez soi*: Films maken gebaseerd op levensverhalen en getuigenissen van oudere migranten.
- *Couleur café*: Een DVD maken met verhalen en foto's van de levensweg van autochtone en allochtone vrouwen.

2. Samen op zoek naar de noden en verwachtingen van oudere migranten

Ook hier ligt het zwaartepunt van het project op het luisteren naar allochtone ouderen en/of zij die hen hulp bieden op het terrein. De voornaamste doelstelling van de initiatiefnemers is hier echter de behoeften en de verwachtingen die de migranten hebben ten aanzien van hun oude dag te leren kennen. Met welke concrete moeilijkheden of welk gemis worden ze geconfronteerd wanneer ze in het gastland ouder worden? Hoe proberen ze daar zelf een antwoord op te vinden? Welke hulp of ondersteuning kan daarbij helpen? Waar kunnen ze deze hulp en ondersteuning vinden?

Rekening houdend met de weinig beschikbare gegevens over allochtone ouderen en hun behoeften, dringt deze verkennende fase zich vaak op bij het uitwerken van projecten voor deze doelgroep. De verzamelde informatie kan vervolgens gebruikt worden om het aanbod aan diensten binnen een bepaalde structuur uit te breiden en te verfijnen, om de expertise van de betrokken spelers verder te ontwikkelen, of om meer gerichte initiatieven uit te werken en te ontplooiën.

Naast traditionele praatgroepen, doet men beroep op verschillende andere benaderingen. Het Ouderenplatform in Bergen neemt bijvoorbeeld enkele daartoe verkozen vertegenwoordigers van de allochtone gemeenschap op binnen haar structuur waardoor deze ouderen hun kennis over bestaande instanties en organisaties kunnen vergroten, de werkelijkheid op het terrein kunnen aankaarten en zelfs beslissingen kunnen beïnvloeden. Het CRI (Centre régional d'intégration) in Charleroi, organiseerde een reeks ontmoetingen waar zowel oudere migranten als hulpverleners bij betrokken werden en die tot doel hadden deze laatste in contact te brengen met elkaar en te ondersteunen in de uitbouw van hun netwerk. Stebo paste de *'appreciative inquiry'* methode toe die vertrekt vanuit een positieve benadering en die onderzoekt wat de ouderen waarderen en goed vinden, om van daaruit een ideaal wensscenario uit te werken.

Projecten

- CRIC: De resultaten van een studie over de zorgen en specifieke noden van oudere allochtonen bekend maken aan professionals uit de medische en sociale sector, nieuwe acties ontwikkelen en aanbevelingen formuleren aan de betrokken overheden.

⁹ Van alle vermelde projecten vindt u gedetailleerde fiches terug achteraan deze publicatie.

- Gemeentelijke administratie van Bergen: Duurzame banden smeden en acties ondernemen om oudere allochtonen te laten deelnemen aan het sociale, culturele en verenigingsleven van de stad.
- Stebo: Via de methode van 'Waarderend Onderzoek' op zoek gaan naar elementen voor een ideaal toekomstbeeld en Waarderend Ouder Worden.

3. De verschillen tussen en competenties van oudere migranten valoriseren

Deze projecten nemen het 'samenleven' als uitgangspunt. De activiteiten worden in de eerste plaats georganiseerd met het doel de barrières tussen individuen van verschillende herkomst en van verschillende generaties te verkleinen. Ze willen stereotypen en vooroordelen overwinnen die het contact beperken, die discriminatie voeden en die het terugplooiën op zichzelf en de isolatie van veel allochtone ouderen bevorderen. Een van de gebruikte methodes bestaat uit het organiseren van vormingsactiviteiten of groepsuitstappen met een zeer divers samengestelde groep. Het uitgangspunt daarbij kan eenvoudig zijn, zoals bij LDC Cosmos of Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen: het ontdekken van de rijkdom die de omliggende wijk te bieden heeft en van de mogelijkheden en dienstverlening die er bestaan, in het bijzonder voor oudere bewoners. Of, zoals La Payote doet, kan men ook tegemoet komen aan specifieke behoeften die ouderen hebben op het vlak van vorming (taal, informatica, enz.), kennis of praktische informatie (met betrekking tot de openbare dienstverlening, de persoonsgebonden bevoegdheden van de gemeenschappen, enz.). Deze activiteiten dragen bovendien ook bij tot het doorbreken van het isolement van ouderen, het versterken van de onderlinge banden en het ontdekken van de mogelijkheden die er in de nabije omgeving bestaan. Ook de wederzijdse hulpverlening en ongedwongen solidariteit tussen ouderen van verschillende afkomst worden hierdoor gestimuleerd. Andere initiatieven stellen de senior niet enkel voor als consument, maar benadrukken de actieve rol die de senior vervult in het gemeenschappelijke project. Het project van *La Banque du temps* vertrekt vanuit de specifieke competenties van elk lid van de groep en vestigt de aandacht hierop door deze competenties en *know-how* te gebruiken, wat de erkenning van elke deelnemer door de anderen ten goede komt. De meeste van deze projecten zijn initiatieven van lange adem, die vrij zwaar zijn op het vlak van organisatie en logistiek. Bovendien hebben ze de ambitie om de ouderen over een langere periode te engageren, wat niet altijd eenvoudig is aangezien ze bij moeilijkheden sneller afhaken, zeker aan het begin van een traject. Heel vaak worden deze projecten afgesloten met een fotoavond, een gezamenlijke maaltijd, een publicatie of een tentoonstelling die in het teken staat van de ervaringen die men samen opdeed.

Projecten

- Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen: Allochtone en autochtone senioren samenbrengen en hen op zoek laten gaan naar de betekenis van de Belgische identiteit.
- La Banque du temps: Vrouwen stellen hun tijd en kennis vrijwillig ter beschikking van anderen en helpen bij de thuiszorg van oudere allochtonen.
- La Payote: Oudere migranten uit hun isolement halen en hen individuele ondersteuning aanbieden zodat ze zich kunnen integreren en hun levenskwaliteit verbeteren.
- LDC Cosmos: Een senioren groep van Zwart-Afrikaanse mama's samenstellen om een brug te slaan tussen hen en de ouderen in de wijk.

4. Ouderen, hun familie en mantelzorgers vertrouwd maken met het lokale aanbod en de plaatselijke realiteit

Deze projecten willen het bestaande zorgaanbod en de lokale voorzieningen (beter) bekend maken bij de doelgroep en hen op weg helpen bij het zoeken van de juiste informatie en dienstverlening. Daarbij worden verschillende drempels aangepakt. De 'Beeldwijzer Thuiszorg', ontwikkeld door het Intercultureel Netwerk Gent, zet in op de taalbarrière. Dit beeldwoordenboek bundelt verschillende pictogrammen rond thuiszorg samen aan de hand waarvan ouderen van niet-Belgische afkomst en hulpverleners elkaar beter begrijpen. Het project van WCZ Sint-Antonius 'De brug slaan tussen oudere allochtonen en de thuiszorgondersteunende dienstverlening' mikt eerder op de langere termijn. Naast taalproblemen zijn er immers nog andere drempels te overwinnen. Zo lost de meerderheid van de allochtone senioren problemen gewoonlijk in familieverband of alleen op. Allochtone ouderen en hun familieleden kennen het hulpaanbod van buitenaf weinig of niet. En als ze het kennen, doen ze er zelden beroep op. Vanuit die vaststelling richt het project van het Biloba Huis zich op de mogelijke overbelasting van de familieleden die instaan voor de mantelzorg.

Projecten

- Biloba Huis: Vormings sessies en ontmoetingen organiseren voor allochtone mantelzorgers.
- LDC De Zonnewijzer : Oudere allochtonen laten kennis maken met lokale thuiszorgvoorzieningen en de medewerkers leren omgaan met de toenemende diversiteit van het cliënteel.
- WCZ Sint-Antonius: Oudere allochtonen informeren over de mogelijkheden om zo lang mogelijk thuis te wonen en de drempelvrees tegenover residentiële voorzieningen in de ouderenzorg helpen overwinnen.
- Intercultureel Netwerk Gent: De taalbarrière tussen het verzorgend personeel en de allochtone ouderen verkleinen door een beeldwoordenboek te maken met de meest voorkomende begrippen en situaties rond thuiszorg.
- OKRA: Een Informatietraject opzetten over thuiszorg op maat van verschillende culturele gemeenschappen.
- CPAS de Mons: Netwerken oprichten met de belangrijkste lokale actoren in de sector van de ouderenzorg en ondersteuning van een proefproject om de ouderenzorg van migranten te verbeteren.
- Multiculturele Federatie zelforganisaties: Informatie verstrekken over de bestaande voorzieningen aan allochtone ouderen.
- Centrum Geestelijke Gezondheidszorg Brussel: Een interactieve tentoonstelling organiseren over culturen en cultuurverschillen en een dialoog aangaan met hulpverleners rond de cultuurgevoeligheid van hun werking.

5. Empowerment: oudere migranten helpen om autonomer te worden

Verschiedende projecten mikken op empowerment: oudere migranten meer zelfredzaam maken en beter in staat stellen om de eigen toekomst actief in handen te nemen. De initiatiefnemers van dit type projecten geven toe dat hun doelstelling vaak te hoog gegrepen is. Toch is het belangrijk dit soort projecten op touw te zetten. Ze geven immers een realistisch beeld van wat men als initiatiefnemer van een project rond senioren van allochtone afkomst kan verwachten en nodigen uit tot reflectie over hoe

een methode best wordt aangepast opdat deze beter aansluit bij de doelgroep. Zo ontwikkelde CM Limburg tijdens het uitvoeren van het project 'Zorg draaglijk maken door middel van empowerment van allochtone ouderen in Limburg' bijvoorbeeld het concept van Tuppercare-bijeenkomsten. Naar analogie met de bekende 'Tupperware-parties' worden kleinschalige bijeenkomsten georganiseerd waaraan mensen deelnemen die vertrouwd zijn met elkaar en die samen een aantal vooraf bepaalde thema's bespreken.

De moeilijkheden die men ondervindt wanneer men werkt aan empowerment, zijn voor een groot stuk ook te wijten aan het feit dat veel allochtone ouderen voor allerlei zaken op hun kinderen vertrouwen, in het bijzonder wat betreft zorg. De 'empowerment- doelstelling' bereikt men alleen als ze stap voor stap wordt ingebouwd in een project. Het blijvend stimuleren van de kennis van het Nederlands bij de doelgroep is daarbij ook heel belangrijk. Oudere migranten die de taal machtig worden of blijven, kunnen zichzelf gemakkelijker redden bij verschillende instanties en in situaties waar ze geen beroep kunnen doen op tolken.

Projecten

- Le Monde des Possibles: Een collectief oprichten van oudere migranten, een theehuis inrichten om hen te ontvangen en drie memorandi uitwerken.
- Maison BILOBA: Discussiegroepen inrichten voor vrouwen die problemen en oplossingen aankaarten rond cultuur, afkomst en vergrijzing van allochtonen.
- 'Convivialité': Samen met oudere vluchtelingen praten over de problematiek van ouder worden en sterven in het gastland, ver weg van de eigen cultuur en zoeken naar oplossingen en mogelijkheden om hen te helpen.
- CM Limburg: Het allochtone middenveld inschakelen om allochtone ouderen in contact te brengen met de voorzieningen binnen de gezondheidszorg.

2. ENKELE LESSEN VAN HET TERREIN

In dit hoofdstuk worden enkele pistes en raadgevingen belicht die tijdens diverse uitwisselingen tussen de gesteunde projecten naar boven kwamen. Deze uitwisselingen tussen de initiatiefnemers vonden plaats via een online forum en tijdens drie intervisiemomenten die halverwege en aan het einde van de projectcyclus werden georganiseerd. De bedoeling van deze intervisies was niet alleen om mensen met elkaar in contact te brengen, maar ook om op basis van concrete ervaringen een uitwisseling op gang te brengen over de moeilijkheden die men ondervond, de mogelijke oplossingen die werden aangewend en over succesvolle praktijken. Ook de evaluatieverslagen ingediend door de projectverantwoordelijken aan het einde van het project, bevatten heel wat nuttige inzichten die in dit deel aan bod komen.

Enkele van deze lessen uit de praktijk worden hieronder samengebracht in de hoop dat ze de reflectie kunnen voeden van mensen die een gelijkaardig project willen opstarten of die vergelijkbare doelstellingen nastreven. Ze trachten stap voor stap, vanaf het eerste contact met de doelgroep tot de evaluatie van de activiteiten, de essentie mee te geven van wat de actoren op het terrein ondervonden en geleerd hebben in hun werk met en voor allochtonen ouderen.

1. Van het identificeren van kwetsbare allochtone ouderen tot het eerste contact.

a. Het overwinnen van moeilijkheden die verbonden zijn met cultuur en levenservaring.

De meeste projectverantwoordelijken benadrukten meteen dat het erg moeilijk is om senioren van allochtone afkomst te bereiken. « *Men rekent er beter niet op dat ze uit eigen beweging komen naar de verenigingen en diensten die zich tot hen richten. Je gaat dit doelpubliek best actief opzoeken* ». Die zoektocht is niet vanzelfsprekend omdat de oudere persoon naar wie de activiteiten gericht zijn, veelal geen spontaan contact verwacht van de buitenwereld, ook al blijkt uit de eerste uitwisselingen dat er wel degelijk tegemoet wordt gekomen aan een reële behoefte van de betrokkene.

De hulpverleners op het terrein zijn het er bijna unaniem over eens, de belangrijkste moeilijkheid voor iemand die hulp wil bieden aan deze ouderen, is die personen identificeren die de grootste nood hebben aan ondersteuning en vervolgens een duurzaam contact met hen uitbouwen. Taal is daarbij uiteraard een belangrijk obstakel, hoewel zeker niet het enige. Verschillende andere, niet te onderschatten, uitdagingen worden naar voor geschoven.

Schaamte, schroom en gelatenheid

In heel wat allochtone culturen wordt de maatschappelijke solidariteit zoals wij ze kennen, in de vorm van een georganiseerde ondersteuning door de overheid, beschouwd als tegelijkertijd onnatuurlijk en ongepast. Binnen deze culturen is het de familie die instaat voor solidariteit. Wanneer de familie deze rol niet kan waarmaken, komt het in principe aan de mensen uit dezelfde gemeenschap toe om voor de ouderen te zorgen. Een oudere die hulpbehoevend is, en die niet kan rekenen op de steun van kinderen of naasten ervaart dit als een verlies van een vaste waarde, en zelfs een schande of mislukking. De betrokkene wil hier niet over praten, berust in zijn lot en plooit zichzelf vanuit die houding terug op zichzelf.

Getuigenis

« In allochtone gemeenschappen zijn de vooroordelen nogal hardnekkig, in het bijzonder wat betreft de Belgische manier van leven. 'Ze stoppen al hun ouderen in homes', klinkt het. »

« Bij ons audiovisuele project verzamelen we verhalen over het leven van senioren. Daarbij worden we vaak geconfronteerd met de terughoudendheid van de senior. Die terughoudendheid heeft vaak ook te maken met een wantrouwen tegenover de media. Het beeld dat men daar oproept van senioren is al te vaak eenzijdig en soms maakt men senioren zelfs belachelijk. (...) Zelfs als de wil er is om deel te nemen en te getuigen, zijn er nog veel mensen die twijfelen om zich te laten filmen. Een belangrijk luik van ons werk bestaat er bijgevolg in om de persoon vertrouwen te geven. Daarom werken we met een kleine camera en heel bescheiden technische apparatuur. Dat heeft zijn nut bewezen, want eens het interview bezig is, vergeet de geïnterviewde snel dat hij gefilmd wordt. »

Terughoudendheid en wantrouwen

In deze omstandigheden, zo getuigen veel initiatiefnemers van een project, wordt de tussenkomst door iemand van buiten de gemeenschap of van wie het statuut niet duidelijk herkend wordt met de nodige terughoudendheid, zo niet met wantrouwen, ontvangen. Van bij het begin is het noodzakelijk die tussenkomst te verduidelijken.

Tip

- Aarzel niet om beroep te doen op en samen te werken met diensten en hulpverleners op het terrein die dagelijks in contact staan met kwetsbare doelgroepen.
- Organiseer activiteiten die gemakkelijk toegankelijk zijn voor iedereen (wijkfeesten, alfabetiseringsmomenten, enz.). Ze kunnen een goede aanleiding zijn tot contact, eventueel via de familie, met ouderen die het moeilijker hebben.
- Doe beroep op bevoorrechte 'tussenpersonen' binnen de allochtone gemeenschappen. Op mensen die actief zijn in de wijken, op plaatsen van geloofsbeleving of in verenigingen van migranten. Zij kunnen het veel eenvoudiger maken om ouderen te benaderen en staan garant voor het begin van een vertrouwensband. Jammer genoeg zijn deze mensen vaak overbevraagd.

'Oud' is een relatief begrip

De pensioenleeftijd die het voorwerp uitmaakt van talrijke discussies in de Belgische samenleving is in de ogen van veel allochtone senioren een eerder artificiële begrenzing. Alsof men plots beslist dat een individu vanaf een bepaalde leeftijd geen nuttig werk meer kan leveren en een last wordt voor de samenleving. De visie van migranten op wat wij 'de derde leeftijd' noemen is vaak veel pragmatischer. Dat standpunt wordt ingevuld vanuit dimensies die in onze samenleving meestal geminimaliseerd worden: ervaring, wijsheid, autoriteit door leeftijd, het eerstgeboorterecht, enz.

« *Wat is nu de juiste vraag : vanaf welke leeftijd moet men een migrant beschouwen als senior of moeten we ons eerder afvragen vanaf welk moment de leeftijd die persoon echt afhankelijk maakt ?* » vraagt men zich af. Verschillende projectverantwoordelijken geven toe dat ze vaak de neiging hebben om te vertrekken vanuit een vooroordeel tegenover ouder worden, waarin vooral de zorgbehoefte van de oudere centraal staat. Deze passieve visie op ouder worden, waarbij veroudering wordt geassocieerd met een achteruitgang en een daarmee gepaard gaande behoefte aan verzorging, staat in contrast met de meer positieve en constructieve visie van migranten. Volgens die visie bouwt men met het ouder worden een schat aan ervaringen op die men positief kan benutten.

De betrokkenen wijzen erop dat het belangrijk is te vertrekken vanuit een dialoog met de oudere om zijn/haar persoonlijke visie op het ouder worden te leren kennen, evenals zijn/haar wensen wat betreft zorg zodat het welzijn van de oudere persoon maximaal gegarandeerd wordt. Het project Waarderend Ouder Worden van Stebo is een goed voorbeeld in dit opzicht. De allochtone ouderen krijgen de kans om zelf het scenario te schrijven van hoe ze wensen ouder te worden. Het vertrekt niet enkel van de mogelijke toekomstige zorgbehoeften, ook andere levensdomeinen komen aan bod (ontspanning, werken, relaties met familie, contacten met de buurt, enz.).

Getuigenis

Een hulpverlener vertelt over zijn eerste ontmoeting met een oudere migrant met wie hij in contact kwam nadat een plaatselijke arts hem had gealarmeerd over de eenzaamheid waarin deze schijnbaar erg kwetsbare senior leek te leven. Nadat ze gedurende een kwartier over de levensomstandigheden en de behoeften van deze oudere spraken, vroeg de sociale assistent « sinds wanneer hebt u het gevoel dat uw leeftijd u het leven moeilijker maakt? » waarop het spontane antwoord van de 'oude' man was « sinds een dik kwartier, toen u de kamer binnenkwam om me al die vragen te stellen. »

b. Luisteren naar hulpverleners uit de naaste omgeving.

Het is niet eenvoudig om senioren die behoefte hebben aan hulp te identificeren. Er zijn wel veel mensen op het terrein die daarbij kunnen helpen, op voorwaarde dat ze regelmatig in contact komen met deze ouderen. Enkele voorbeelden zijn mensen die in de omgeving wonen, leraren van de kleinkinderen, wijkagenten, sociaal assistenten van het OCMW, enz. Wanneer die personen waakzaam en attent zijn voor wat er in hun omgeving gebeurt, dan kunnen ze situaties waarbij ouderen in moeilijkheden geraken snel detecteren en zelfs voorkomen.

Tip

- *Het is niet uitzonderlijk dat hulpverleners buurtcafés en openbare parken bezoeken om geïsoleerde of hulpbehoevende ouderen te identificeren. De hulpverleners aarzelen ook niet om van deur tot deur te gaan en bezoeken af te leggen bij de allochtone ouderen, wanneer dat nodig blijkt.*
- *Een goede relatie met plaatselijke migrantenverenigingen en zelforganisaties kan eveneens erg waardevol zijn voor bijvoorbeeld het uitwisselen van informatie.*

c. De familie, kinderen en mantelzorgers betrekken.

Verschillende initiatiefnemers van projecten onderlijnen dat zelfs wanneer de familie bij momenten moeilijk op de hulpvraag van de oudere kan ingaan, ze toch nog « *al is het op een symbolische manier* » een doorslaggevende rol speelt bij de ondersteuning. Men haalt vaak het voorbeeld aan van de kleinzoon die de begeleiding op zich neemt wanneer zijn grootvader of grootmoeder administratieve zaken moet regelen bij de autoriteiten. Het kleinkind als mantelzorger kan een waardevolle partner zijn, die hulpverleners kan ondersteunen.

De projectverantwoordelijken onderschrijven de cruciale rol van mantelzorgers die helpen bij de begeleiding van allochtone ouderen en de waardevolle inspanningen die ze daarbij dagelijks leveren. De ervaring toont echter aan dat de inmenging van een externe hulpverlener door familie en verwanten ook geïnterpreteerd kan worden als een zekere vorm van kritiek op hun bekwaamheid om het oudere familielid efficiënt te ondersteunen. Nochtans blijkt deze hulp vaak nodig: « *voor een schoondochter of een schoonzoon die hier werkt, is het vaak zwaar om de schoonvader of schoonmoeder op een degelijke wijze te helpen. Hij of zij heeft er gewoon de tijd niet voor!* »

Het is alleszins van groot belang om een goed contact op te bouwen met de naaste familieleden en om de visie en de rol die de hulpverlener heeft te verduidelijken. « *Als men die visie als overwegend positief ervaart, dan kunt u van hen potentiële bondgenoten maken voor uw project.* »

De ervaring van het Biloba Huis is op dat vlak veelbetekenend. De hulp aan familieleden en andere mantelzorgers via het vormingsprogramma had een bijzonder positieve impact op de levenskwaliteit van de allochtone senioren van de eerste generatie. « *Alle familieleden kregen informatie over de hulp en ondersteuning waarop ze beroep konden doen om de situatie van hun ouders te verbeteren. Het project opende ook de ogen wat betreft de manier waarop zij zelf de levenskwaliteit van de ouderen kunnen verbeteren en de belasting die de zorg met zich meebrengt kunnen verminderen.* »

Tip

- *Er zou een soort 'contract' kunnen worden opgesteld met de oudere migranten en hun naasten waarin het initiatief, de doelstelling, de manier waarop men met de deelnemers omgaat (belang van wederzijds respect, confidentialiteit, enz.) en de rol van de hulpverleners wordt uitgeklaard. Dit kan veel verduidelijken, zeker wanneer het project over een langere periode loopt en een bepaald engagement van de deelnemende oudere inhoudt. Het vergroot ook het vertrouwen.*

- *Anderzijds vereist de verhouding binnen een koppel van allochtone origine ook dat men, in het bijzonder wat de vrouw aanbelangt, extra aandacht besteedt aan het standpunt van de man over de organisatie van de voorgestelde activiteiten. « Het is belangrijk voor het vertrouwen om de activiteiten voor mannen en vrouwen zorgvuldig af te bakenen ».*

Getuigenis

« Wanneer u ook de allochtonen van de tweede generatie bereikt, vangt uw project twee vliegen in één klap. Het is deze generatie die zich bezighoudt met de zorg voor de eerste generatie en dus behoefte heeft aan hulp en informatie. Door uw activiteiten ook op hen te richten, verhoogt u niet alleen de kans dat de ouderen met de meest aangepaste zorg omringd worden, maar ook dat die jongere generatie zelf beter geïnformeerd is wanneer het moment aanbreekt dat zij zorgbehoevend wordt. »

2. Van vertrouwen tot dialoog

a. Een gemeenschappelijke en vertrouwde taal vinden.

Eens het contact met kwetsbare allochtone ouderen is gelegd, staat men voor een nieuwe uitdaging: een manier van communiceren en uitwisseling vinden waarbij iedereen zich comfortabel voelt. De ervaring toont aan dat men in de doelgroep vaak een enorme verscheidenheid aan talen en dialecten spreekt, wat de zaken er niet eenvoudiger op maakt. Maar er zijn nog andere uitdagingen.

Tijd en beschikbaarheid

Geschreven communicatie wordt in de praktijk weinig gebruikt door allochtone ouderen. Dit belangrijke communicatiekanaal is vaak geen optie. Om een band te scheppen met de allochtone oudere is vooral mondelinge communicatie aangewezen. *« Deze vorm van communicatie vraagt echter een enorme investering qua tijd en beschikbaarheid van de hulpverleners ».* In het bijzonder complexe en technische zorggerelateerde uitleg vraagt tijd en geduld, zeker wanneer men ook rekening moet houden met culturele en religieuze gevoeligheden. Bij de projectverantwoordelijken weerklinkt de ongerustheid dat men - ondermeer omwille van de grote druk op het verzorgend personeel - steeds minder tijd heeft om echt beschikbaar te zijn en een grote luisterbereidheid aan de dag te leggen.

« Naast het feit dat men te maken krijgt met goed opgeleid verzorgend personeel uit een vertrouwde cultuur, kan het feit dat men een persoon voor zich heeft die luistert en begrijpt ook een zeer groot vertrouwen opwekken bij de familie. »

Gesprekken waarbij men beroep doet op een tolk verlopen ook moeizamer en minder spontaan.

Hoewel men het erover eens is dat die tijdsinvestering onontbeerlijk blijft gedurende het hele project, wordt benadrukt dat enkele voorzorgsmaatregelen kunnen volstaan om in een latere fase niet teveel tijd te verliezen. Erover waken dat het project van bij de start helder en duidelijk werd uitgelegd is daar een voorbeeld van.

Getuigenis

« Een van de grote moeilijkheden waarmee u te maken krijgt is van taalkundige aard. Sommige mensen die minder vertrouwd zijn met het Nederlands, wilden het interview afleggen in hun moedertaal. Daarom moesten we tolken zoeken. Bovendien werden we geconfronteerd met problemen zoals het vertalen van interviews, het ondertitelen, enz., waarmee we nog nooit te maken kregen. Toch leek het ons belangrijk een individu de kans te geven om zich uit te drukken in zijn moedertaal, en zo de rijkdom van wat hij/zij wil vertellen en overbrengen intact te laten. »

Levensritme en gewoonten

Verschillende projectverantwoordelijken ondervonden hoe belangrijk het was om aan te dringen en de allochtone ouderen regelmatig opnieuw te contacteren en te herinneren aan activiteiten. « *Zonder te veel aan te dringen en met voldoende ruimte om indien nodig uitleg te geven, te antwoorden op vragen, enz.* » Die aanpak is nodig om het doelpubliek blijvend te bereiken. Goede praktijken zijn: voor een goede ontvangst zorgen, begeleiding door en soms zelfs deelname van een aanverwant of familielid mogelijk maken, stress vermijden door geen te late uitstappen te organiseren die een gevoel van onveiligheid kunnen geven, enz.

b. Een sfeer van vertrouwen en gezelligheid scheppen.

Veel projectverantwoordelijken praten over de nood om een veilige en vertrouwelijke sfeer te creëren en blijvend rekening te houden met omstandigheden die dit in gedrang zouden kunnen brengen. Zo'n sfeer creëren kan door een bepaald soort project op te starten, maar ook door het voorgestelde kader en door te investeren in de onderlinge relaties. Het is zeer belangrijk om « *elke individuele oudere actief te betrekken bij het project* » en te handelen vanuit een participatief model waarbij de oudere 'coproducent' wordt van het project. Zeer geapprecieerde en succesvolle activiteiten zijn diegene waarbij allochtone ouderen de kans krijgen te delen wat ze hebben meegemaakt, via bijvoorbeeld het vertellen van persoonlijke verhalen en levenstrajecten. Men waarschuwt voor « *methodes die te directief of te betuttelend zijn, die weinig echte autonomie laten aan de senior, die hem/haar van zijn verantwoordelijkheden ontslaan en die de oudere een rol van consument en niet van deelnemer toebedelen.* »

Getuigenis

- « *De interesse om elkaar opnieuw te ontmoeten en te praten over ervaringen is reëel. We stellen dat ondermeer vast door de regelmatige deelname van de vrouwen. Daarbij zorgt de persoon, die de samenkomsten begeleidt, steeds voor een sfeer van gemoedelijkheid en vertrouwen. Hij/zij luistert aandachtig en empathisch en bouwt een ontspanningsmoment met koffie en gebakjes in. Op die manier wordt een sterkere band gecreëerd binnen de groep.* »
- « *Het is niet uitzonderlijk dat er heel openhartige en warme inter-persoonlijke relaties ontstaan die vaak leiden tot heel sterke vormen van solidariteit, en dat tijdens een gemeenschappelijk diner tussen personen die voorheen zelfs niet met elkaar gesproken zouden hebben.* »

c. Rekening houden met culturele verschillen.

Vooroordelen en stereotypes

Bovenop de taalproblemen, veroorzaken ook culturele verschillen wel eens moeilijkheden. « *Factoren zoals de relatie man-vrouw of allochtoon-autochtoon zijn vaak een bron van problemen. Soms verzuurt ook het contact tussen diverse etnische groepen, waardoor het moeilijk wordt om gemeenschappelijke activiteiten te organiseren.* »

Waarden en wat mensen bezighoudt lopen uiteen naargelang de cultuur van herkomst. Wie zorgvuldig praatgroepen wil begeleiden en daarbij nog eens voorrang geeft aan een interculturele en intergenerationele mix, loopt dus meer risico om onderweg op moeilijkheden te botsen. « *Er zijn reële moeilijkheden om de invalshoeken af te wisselen en om de standpunten te mengen tijdens individuele gesprekken en uitwisselingen met hen.* »

Traditie en cultuur

Als hulpverlener is het belangrijk rekening te houden met de levensgewoonten van de migrant en bijvoorbeeld op vrijdag geen activiteiten te organiseren voor een groep waarin ook Moslims zitten. Zonder daarbij te vergeten dat culturele gebruiken ook als uitvlucht kunnen gebruikt worden om niet aan een bepaald initiatief deel te nemen dat ongetwijfeld waardevol kan zijn voor de persoon, maar van hem of haar veel inspanningen vergt.

De verhalen van initiatiefnemers van projecten zijn doorspekt met voorbeelden van hoe de diversiteit aan gewoonten en beeldvorming, afhankelijk van de herkomst van de oudere, het vlotte verloop van een zorgvuldig voorbereide activiteit vaak op een compleet onverwachte manier verstoren. 'Omdat zijn religie hem verbiedt om...', 'omdat haar echtgenoot er tegen gekant is dat...', 'omdat de omgang met een bepaalde etnische groep niet hoort volgens het individu', 'omdat de notie van 'vrije tijd' geen deel uitmaakt van de cultuur', enz. « *Het is nodig dat men zich als hulpverlener kan aanpassen aan de situatie en niet vanzelfsprekend zijn eigen manier van functioneren oplegt.* »

Getuigenis

- « *De culturele en taalkundige diversiteit van begeleide vluchtelingen bemoeilijkt het samenstellen van een homogene groep die kan discussiëren over vragen die gepaard gaan met ouder worden. Om een oplossing te vinden voor dat probleem richten we ons tot groepen van personen met een aantal culturele gelijkenissen, zo is de groep van 'papys' momenteel samengesteld uit mensen van Rwandese en Congolese afkomst.* »
- « *Het is noodzakelijk dat de groep, de conflicten of spanningen die binnen de etnische groepen bestaan rond samenleven, zelf leert beheersen, om te ontdekken hoe zij de samenwerking met elkaar zien en hoe ze te werk gaan om de blokkade waarmee ze te maken hebben te overstijgen.* »
- « *De solidariteit onder vrouwen afkomstig uit migratie helpt ons bij het herstellen van het sociale weefsel om de ontreddering van ouderen te verzachten.* »

- « We hadden een groep samengesteld met Russen, waarbij we uitgingen van het principe dat ze ofwel katholiek ofwel orthodox waren. We hadden er nooit bij stil gestaan dat ook moslims deel van de groep konden uitmaken. Vandaar dat we – onterecht! – verbaasd waren toen we vaststelden dat sommigen niet aanwezig waren bij de activiteiten die we georganiseerd hadden op de dag van het Suikerfeest. »

3. Verwachtingen en behoeften identificeren

« Wij willen niet de fout maken om te werken rond allochtone senioren. We willen mét de doelgroep werken. Daarom maakten we in elk stadium van het project voldoende tijd vrij om te luisteren naar bestaande behoeften en bleven we flexibel genoeg om op basis daarvan bij te sturen. »

Verschillende projectuitvoerders benadrukken dat er nog te weinig structuren en organisaties zijn die zich bekommeren om het lot van oudere migranten. De kennis en expertise met betrekking tot de verwachtingen en noden van deze ouderen zijn nog heel embryonaal.

Aangepaste methodes

De gebruikelijke manieren om verwachtingen en behoeften te onderzoeken, zoals vragenlijsten, lijken weinig aangepast aan deze doelgroep die geneigd is sociaal wenselijke antwoorden te geven. De bevraagde ouderen beweren dan bijvoorbeeld dat hun kinderen altijd klaar staan voor hen.

Methodes zoals actieonderzoek en actietheater, waarbij men vertrekt van het terrein, en die gebaseerd zijn op wederzijdse vertrouwensrelaties lijken veel beter geschikt om beetje bij beetje de noden van de doelgroep te leren kennen. Deze meer operationele aanpak biedt de mogelijkheid om gemakkelijker de brug te slaan tussen een slecht geformuleerde vraag en het beschikbare aanbod. Maar het op zoek gaan naar problemen waarmee allochtone senioren in het algemeen kampen houdt tevens het risico in dat ook specifieke individuele problemen aan de oppervlakte komen. « Het is niet de vraag of het nodig is om al dan niet te luisteren naar die problemen, maar wel wat ermee aan te vangen: ze integreren in het project (eventueel in een latere fase van het project gewijd aan individuele getuigenissen NVDR), of besluiten dat ze geen deel uitmaken van onze missie en ze omzeilen, met het risico dat onze gesprekspartner het vertrouwen verliest. »

Deze initiële stap waarbij men de behoeftes nader onderzoekt is nochtans heel nuttig. Niet alleen omdat er zoals hierboven beschreven, verschillende moeilijkheden zullen opduiken, maar ook omdat ouderen hun verwachtingen dus niet steeds duidelijk en spontaan formuleren (voor zover ze al geformuleerd zijn).

Getuigenis

« Het is nodig om specifieke methodes te ontwikkelen aangepast aan de gesprekspartner, in dit geval oudere migranten. Wie komt aandraven met een vragenlijst en een heel formele aanpak, dreigt helemaal voorbij te schieten aan het doelpubliek. Idealiter zou de gemeenschap, met behulp van verslaggevers, eigen methodes kunnen voorstellen aan de hand waarvan de problemen waarmee haar leden geconfronteerd worden, kunnen worden geïdentificeerd. Het is beter om te vermijden dat 'de westerse blanke man' kant-en-klare oplossingen biedt. Ideaal zou zijn dat het proces beziend wordt door mensen afkomstig uit de verschillende betrokken gemeenschappen. »

Zorgstructuren

« *Het verzorgend personeel in woonzorgcentra is nauwelijks gewend om oudere migranten te verzorgen. Met mensen van Italiaanse afkomst hebben ze wel wat ervaring, maar met Turken en Marokkanen zijn ze veel minder vertrouwd.* » Zoals eerder vermeld, staan allochtone senioren en hun familie dikwijls terughoudend tegenover de professionele zorg, en dan voornamelijk de residentiële zorg. Uit de ervaringen van de projecten blijkt dat ouderen die het aanbod aan thuiszorgondersteunende diensten leren kennen hier tegenover dan weer zeer positief staan.

« *In de film 'Ouder worden in Vlaanderen'¹⁰ komt een scène voor waarin een Marokkaanse vrouw haar kinderen vraagt om haar naar een woonzorgcentrum te brengen als ze te oud wordt om voor zichzelf te zorgen. Ze wil haar kinderen niet tot last zijn. Marokkaanse mensen die de film bekeken hadden, vroegen om die scène te verwijderen uit de film. Ze waren bang dat hun kinderen daarnaar zouden handelen en dat zij - de senioren - zouden weggestopt worden in een woonzorgcentrum!* »

4. Het project gezamenlijk opbouwen

De meeste mensen op het terrein zijn het erover eens dat een project veel betere resultaten bereikt wanneer de oudere migrant er zo actief mogelijk bij wordt betrokken. Dat biedt ook de kans om zijn/haar verwachtingen beter te kennen en af te stemmen op de werkelijkheid.

a. Participatie

Een participatieve aanpak krijgt de voorkeur boven een traditionele aanpak. Bij die traditionele benadering is men vaak geneigd de zorg- en hulpbehoefendheid van ouderen meer te benadrukken. De oudere wordt zo eerder passief en als 'consument' bij het project betrokken.

Een projectaanpak waarbij de nadruk wordt gelegd op participatie en op actief ouder worden, veronderstelt een houding waarbij men vertrekt vanuit elementen die ouderen erg waarderen in hun leven en die ze willen behouden in de toekomst.

Getuigenis

« *Om af te stappen van de vooroordelen tegenover ouderen is een benadering vanuit waarden belangrijk. Wanneer we het hebben over 'ouder worden' zijn het Nederlands of het Frans minder genuanceerd dan het Engels dat een duidelijk onderscheid maakt tussen 'getting older' en 'growing older'. Daarbij houdt 'growing older' zoveel meer in omdat het element van groei en waardevolle evolutie erin vervat zit. 'Getting older' of ouder worden benadrukt het passieve en de onmacht.* »

Men kan binnen een project de doelgroep een status van coproducent geven. Daarbij beslissen de ouderen mee over het project waar ze ook actiever aan deelnemen. De betrokkenheid van de ouderen geeft een project een extra elan, omdat sommigen zo evolueren tot echte sleutelfiguren die het project uitdragen naar andere groepen. Een oudere die bijvoorbeeld computerles gevolgd heeft, kan later computerles geven aan anderen.

¹⁰ Nederlandse Programma Stichting, 1996

Tip

« Vermijd een impliciete vooronderstelling van wat ouder worden betekent. Stel clichématige opvattingen rond ouder worden in vraag door in dialoog te gaan met de ouderen.
Peil vooral naar wat ze waarderen. Zo komen andere behoeften dan deze met betrekking tot zorg en gezondheid aan bod. Het contact met buurtbewoners, kinderen en andere familieleden wordt bijvoorbeeld heel sterk gewaardeerd. »

De verscheidenheid van de doelgroep noopt echter tot voorzichtigheid. « Bij projecten hebben we de neiging om zo doelgericht mogelijk te werken. Het kan soms beter zijn om vooropgestelde doelen los te laten. De betrokkenen moeten zelf aangeven welke resultaten ze willen bereiken en hoe ze zich daarbij gewaardeerd voelen. » Een voorbeeld uit één van de projecten kan dit duidelijk maken: « Op een bepaald moment blijken taallessen voor sommigen te hoog gegrepen. Een dame uit de groep kan wel heel goed koken. Die competentie werd gevaloriseerd door haar de kans te geven om te koken voor de anderen. »

Tip

« Heb extra aandacht voor senioren die in isolement leven. Men heeft de neiging om groepen samen te stellen met mensen die al actief zijn in de samenleving. »

De initiatiefnemers van het project 'Zorg draaglijk maken door middel van empowerment van allochtone ouderen in Limburg' hebben in elk geval hun doelstelling bijgestuurd: « Tijdens ons project merkten we weinig initiatief vanuit de allochtone gemeenschap. Onze empowerment-doelstelling, die allochtone senioren de kans wou bieden om de eigen toekomst actief vorm te geven, bleek in eerste instantie een brug te ver. » Praktische zaken staan een actieve betrokkenheid voorlopig nog in de weg. Allochtone ouderen zijn vaak afhankelijk van hun kinderen waar ze op rekenen om de administratie, de afspraken en de thuiszorg-en hulp op zich te nemen. Ouderen worden ook ingeschakeld voor de opvang van hun kleinkinderen, waardoor dikwijls weinig tijd overblijft voor andere activiteiten.

Getuigenis

« Waarderend ouder worden' stoelt op een proces waarbij men samen met de doelgroep het antwoord zoekt op de volgende 4 vragen:

Welke zaken waarderen senioren nu in hun leven?

Hoe wil de senior op een ideale manier ouder worden en wat zijn de basiselementen van dit toekomstbeeld?

Hoe kan de senior zelf en samen met anderen dit toekomstbeeld realiseren?

Wie kan de senior helpen om dit toekomstbeeld te realiseren? »

b. Contract

Zoals voorheen aangegeven, kan het taboe op de professionele hulpverlening bij allochtone ouderen een niet te onderschatten drempel zijn. De schroom om open te zijn over eigen behoeften kan een project negatief beïnvloeden. Om het vertrouwen van de doelgroep te winnen, stellen sommigen voor om een soort contract te sluiten dat absolute discretie waarborgt over wat binnen de groep besproken wordt.

5. Samen aan de slag

a. Met wie?

Allochtone senioren: een wereld van verschil

Allochtone ouderen vormen een heterogene groep die niet onder één gemeenschappelijke noemer te vatten is. Omgaan met etnisch-culturele verschillen vergt tijd, terwijl men op korte termijn resultaten wil zien wanneer men meewerkt aan een project.

Verschillen binnen een groep kunnen overstegen worden door te zoeken naar gemeenschappelijke interesses waarrond ontspannende activiteiten kunnen worden georganiseerd.

Mantelzorgers en familie

Van familieleden van allochtone ouderen wordt verwacht dat ze de zorg op zich nemen. Tegelijkertijd beseffen de familieleden dat ze niet alleen voor de verzorging kunnen instaan. Daarvoor ontbreekt hen de tijd. Verwanten weten wel dat er voorzieningen bestaan die hen kunnen helpen bij de zorg, maar op die professionele bijstand willen ze vaak geen beroep doen, uit schaamte. Voor familieleden impliceert het vragen van professionele ondersteuning immers dat ze zich niet voldoende kwijten van hun taak. Veelal beschouwen ze professionele hulp en mantelzorg als twee verschillende zaken waartussen men moet kiezen, terwijl de twee eigenlijk complementair zijn.

Tip

« Betrek de familie bij het project. Informeer hen en vraag hun toestemming indien nodig. »
 « De inspanning om de familie te betrekken loont, want daardoor gaat de familie zich betrokken voelen in het project. »

Getuigenis

« Via informatiesessies wordt de belasting die de zorg voor ouders met zich meebrengt bespreekbaar gemaakt bij dochters, schoondochters, en andere familieleden. Er wordt gezocht naar tips en mogelijkheden om die belasting te verminderen en toch goed zorg te dragen voor de ouders. Familieleden leren waar ze hulp en bijstand kunnen krijgen. Ze krijgen ook inzichten mee en leren vaardigheden aan om de kwaliteit van de mantelzorg te verbeteren en de belasting voor zichzelf te verminderen. »

Tip

« Koester niet de ambitie om allochtone mantelzorgers op te leiden, tenzij ze zelf aangeven dat ze een opleiding willen. Creëer in plaats van een 'ongevraagde' opleiding liever ontmoetingsmomenten waar men ervaringen kan uitwisselen. »

Jong en oud

« Men plaatst senioren te vaak in een hokje. Dat scheidt verdeeldheid. Bij intergenerationale activiteiten, brengt men jong en oud samen, wat de solidariteit versterkt. »

Een aanpak die zowel jong en oud aanspreekt, biedt de meeste kans om komaf te maken met eventuele vooroordelen tegenover ouderen. Deze vooroordelen kunnen aanleiding geven tot 'ageism', een vorm van discriminatie op basis van leeftijd. Zo hoort men jongeren wel eens weigeren om financieel bij te dragen aan pensioenen vanuit de veronderstelling dat ze in de toekomst zelf nooit van dergelijke voordelen zullen kunnen genieten.

Tip

« De mix tussen jong en oud in de praktijk omzetten lukt vooral in kleinschalige projecten. Een voorbeeld van zo'n initiatief: op een vast tijdstip curlen jong en oud samen in de plaatselijke sporthal. »

Partnerschappen

« Met partnerschappen kun je een project beter inbedden. Je krijgt de kans om een aantal thema's beter uit te diepen en een groter terrein te bestrijken. Zo kan je de impact van je project vergroten. Drempels en obstakels kunnen echt overwonnen worden door buiten de eigen sector te kijken en anderen te betrekken. Om een partnerschap goed te laten verlopen, is een akkoord over de concrete doelstellingen wel onontbeerlijk. »

Tegen de stelling dat een samenwerking met een andere organisatie de eigenheid van een project in gevaar kan brengen, wordt ingebracht dat het belangrijk is « [...] gewoon te kijken naar de doelstellingen van het project. Als je trouw blijft aan die objectieven en ze steeds vooropstelt, dan biedt samenwerking echt een meerwaarde! »

In een partnerschap geeft men inderdaad voor een stuk de controle uit handen. Het duurt langer om knopen door te hakken en er gaat meer tijd naar discussies, maar het samenbrengen van complementaire expertise, van netwerken en ervaring tilt een project vaak op naar een hoger niveau. Betrokkenheid van de organisatie waarmee men samenwerkt, maar ook van de mensen daarbinnen is een andere essentiële succesfactor.

De verzuiling in België is een obstakel dat op het terrein partnerschappen wel eens bemoeilijkt. Mooie resultaten zijn pas mogelijk wanneer een project start vanuit een inhoudelijk doel en wanneer men machtsverhoudingen opzij kan zetten om dat doel te bereiken.

Bij partnerschappen is het cruciaal duidelijk af te bakenen wie welke taken vervult om tot dat doel te komen. Een dergelijke formele aanpak is bovendien handig omdat men een project zo kan onderverdelen in acties en subdoelstellingen, waarbij iedereen zijn verantwoordelijkheden kent.

Tip

« Kies partners in functie van het project. »

« Verlies je niet in de organisatie van stuurgroepen, focusgroepen of andere structuren. Het blijft een kwestie van doen! »

« Rekruteer bruggenbouwers. »

Bruggenbouwers en allochtone medewerkers

De kloof tussen zorgaanbieders en oudere migranten is groot, omdat de laatste onvoldoende geïnformeerd zijn, zich niet welkom voelen of op teveel drempels botsen. Bruggenbouwers kunnen de verbinding tussen de twee groepen versoepelen.

Bruggenbouwers kunnen gerekruteerd worden binnen de allochtone gemeenschappen, binnen integratiediensten en moskeeën, maar evengoed binnen diensten die ervaring hebben met bijvoorbeeld buurtwerk. Een allochtone medewerker loopt wel het risico veel gevraagd te zijn. Hij of zij kan het op termijn bovendien moeilijk krijgen om de scheidingslijn tussen werk en privé te trekken. Een degelijke opleiding en coaching is daarom belangrijk.

Getuigenis

« De positie als werknemer en als vertegenwoordiger van de doelgroep voelt veelal schizofreen aan. Het komt veel voor dat men allochtonen aanwerft als vertegenwoordigers van hun gemeenschap en niet op basis van hun competenties, wat ik erg jammer vind. »

b. Waar

Getuigenis

« Senioren kunnen niet altijd rekenen op familie om hen ergens naartoe te brengen. Die familie heeft het vaak te druk. Ook het openbaar vervoer nemen is niet evident: dat blijkt in veel gevallen te duur voor de ouderen. Het gebrek aan mobiliteit duwt sommigen in het isolement. Met onwil om deel te nemen aan activiteiten heeft dit niets te maken, wel met onmacht. »

Er zijn andere transportmogelijkheden, maar deze mogen niet overschat worden. « In Vlaanderen moet men zijn transport met de Minder Mobielen Centrale bijvoorbeeld lang op voorhand reserveren. » Sommige dienstencentra lossen het vervoerprobleem op door vrijwilligers in te zetten. Drempels daarbij zijn de dure verzekering voor ouderentransport en de nood aan een degelijke opleiding van chauffeurs.

Nu haken veel vrijwilligers af omdat ze bang zijn voor risico's. Er zijn nochtans mogelijke nieuwe oplossingen: *« Waarom geen gesponsord liftbusje gebruiken, waarop bedrijven langs de buitenkant reclame kunnen maken? De reclame-inkomsten kunnen dan dienen voor de aankoop en de kosten van het busje. »*

Tip

Verwacht bij de uitwerking van een project niet dat oudere migranten op eigen kracht naar een locatie zullen komen die ze niet kennen. Organiseer zelf het transport.

Beter nog: verplaats de activiteit naar een locatie waar de ouderen gewoon zijn om mensen te ontmoeten, bijvoorbeeld het buurthuis of het parochiecentrum in de wijk.

Zoals eerder aangegeven hebben woonzorgcentra meestal weinig ervaring met oudere migranten. Als locatie voor een project lijken ze daardoor minder geschikt. Men tracht hun houding tegenover deze instellingen wel te veranderen: *« We hopen een wisselwerking op gang te brengen waarbij woonzorgcentra info verstrekken over hun werking en senioren over hun behoeften. Op basis daarvan kunnen woonzorgcentra hun aanbod interculturaliseren en beter afstemmen op hun nieuwe doelgroep. »*

Getuigenis

Een deelnemer pleit voor nieuwe concepten van woonzorg die beter aansluiten bij allochtone culturen. « Er is nood aan creatieve ideeën om concepten uit te denken die aansluiten bij de behoeften van de ouderen. » Dit geldt overigens niet alleen voor de allochtone oudere.

c. Hoe

Vertrouwen winnen

Het vertrouwen van de ouderen winnen verloopt vlotter wanneer de prioriteiten binnen een project vanuit de doelgroep komen. Projectverantwoordelijken kunnen onderwerpen aanbrengen, maar het is belangrijk dat men steeds rekening houdt met de inbreng en verlangens van de betrokkenen. Initiatiefnemers moeten bereid zijn om bij te sturen wanneer nodig. *« Ga ervan uit dat senioren naar een activiteit komen om een leuk moment te beleven. Zeker als je gevoelige thema's zoals opvoeding of de zorgplicht van familieleden wil aankaarten, raad ik aan om ontspannende activiteiten in te lassen. Tijdens die activiteiten ontdekken senioren op een natuurlijke manier raakvlakken met elkaar. Er groeit een sfeer van vertrouwen, waardoor men meer gevoelige thema's kan aansnijden. »*

Ook hulpverleners krijgen binnen hun organisatie te kampen met een gebrek aan vertrouwen. *« Bij het begin van het project werd door de eigen medewerkers met een afwachtende en soms zelfs terughoudende blik gekeken naar het project. De eerste stappen zijn gezet wat betreft het interne sensibiliseren, maar er is nog werk aan de winkel. »*

Tip

- « *Zorg voor een leuke sfeer.* »
- « *Vertrek vanuit de basisbehoeften van de doelgroep.* »
- « *Kaart gevoelige thema's pas aan als de betrokkenen aangeven dat ze daar klaar voor zijn.* »
- « *Wees steeds bereid om bij te sturen.* »

Communicatie

Veel mensen op het terrein delen de overtuiging dat de gebrekkige kennis van het Nederlands of het Frans in veel gevallen een vlotte werking bemoeilijkt. Tijdens activiteiten doet men daarom vaak beroep op vertalers, wat de zaken enorm vertraagt. Maar, niet iedereen is te vinden voor een vertaling naar de taal van de doelgroep. « *Als men oudere allochtonen in het Nederlands aanspreekt, houdt dat hun kennis van de taal actief. Op termijn kan dat leiden tot meer 'empowerment' van de doelgroep, want die taalkennis komt van pas wanneer allochtonen in contact komen met diensten die geen tolken gebruiken.* » Anderzijds blijkt ook dat mensen die jaren in het Nederlands of het Frans gewerkt hebben, door gebrek aan oefening hun kennis van die taal verliezen.

Getuigenis

« *Heldere communicatie is belangrijk wil men het zorgverleningsaanbod beter kunnen afstemmen op de vraag. Als er wederzijds begrip is, kunnen allochtone senioren sneller de stap naar de zorgverlening zetten en omgekeerd.* »

Enkele projecten zoeken naar methodes voor een efficiënt(er)e communicatie tussen allochtone ouderen en zorgverleners. Voor de 'Beeldwijzer Thuiszorg' werkt het Intercultureel Netwerk Gent met pictogrammen van de meest courante begrippen en situaties rond thuiszorg.

Getuigenis

« *De allochtone senioren zijn blij met de 'ontdekking' dat er thuiszorgorganisaties bestaan die het hen gemakkelijker willen maken in de toekomst en hen minder afhankelijk kunnen maken van hun kinderen. Hun meermaals geuite dankbaarheid 'dat ze niet vergeten worden' was hartverwarmend. Bijkomend element is dat een aantal allochtone vrouwen van de eerste generatie niet kan schrijven en lezen. Het beeldwoordenboek is ook heel nuttig voor ouderen die via gezinshereniging naar België komen en het Nederlands totaal niet machtig zijn.* »

Tip

« Opdat de informatie op maat de doelgroep bereikt, kan men inzetten op verschillende pistes voor de verspreiding. Schakel sleutelfiguren binnen de gemeenschap in en werk samen met bijvoorbeeld moskeeën en de imam. Met arbeidsintensievere huis-aan-huisbezoeken bereik je de mensen die niet aangesloten zijn bij verenigingen en organisaties. »

Welk soort ontmoeting?

Werken met kleine groepen zorgt voor een beter bereik en versterkt het vertrouwen. « Kleinschalige activiteiten zijn een opkikker voor senioren. Veelal hebben ze niet alleen beter hun plaats gevonden in de groep, maar ook in de ruimere samenleving. Het contact met hun burens evolueert positief, wat de senioren nog meer vertrouwen geeft. Ze functioneren beter en hervinden de kracht om meer initiatief te nemen. Senioren geven ook zelf aan of ze nood hebben aan nieuwe initiatieven. Daarom is netwerken met andere verenigingen belangrijk. Zo kun je het aanbod verruimen. »

Getuigenis

« We probeerden alles, van grote informatiemomenten tot kleine bijeenkomsten bij de mensen thuis. Grote infomomenten werken niet: er kwamen weinig deelnemers op af, en de mensen durfden geen vragen te stellen. Uiteindelijk hebben we het concept van Tupperware overgenomen en het omgedoopt tot Tuppercare. We gaan bij mensen thuis om zeer gerichte informatie te geven aan een kleine groep. Het gastgezin nodigt een aantal familieleden, vrienden en burens uit. Vooraf wordt beslist rond welk thema men meer informatie wenst: vb. thuiszorg, hospitalisatie, pensioen, enz. Dit concept blijkt te werken. In een kleine groep stellen mensen wél vragen en men spreekt naderhand over deze ontmoetingen met andere vrienden en familieleden. »

Valorisatie van het individu

Een goede werkmethode verhoogt de participatie. « Als je 60 of 70 jaar oud bent, wil je niet gewoon les krijgen. Om de allochtone senioren mee te krijgen, zochten we formules die beantwoorden aan de noden van de doelgroep: samen koken, of een brief leren schrijven aan een officiële instantie om te wijzen op een probleem met de straatverlichting, een put in de weg of dergelijke meer. »

Een andere deelnemer geeft aan dat men in de loop van de dag beter verschillende individuele leermomenten voorziet. Een klein groepje ouderen kan bijvoorbeeld Nederlands leren lezen met kinderboeken, terwijl een tweede groepje leert converseren.

Getuigenis

« We bouwen het project geleidelijk op in verschillende fases. We hanteren verschillende methodes om onze doelstellingen te bereiken: infosessies, gespreksmomenten, bezoeken ter plaatse, ervaringsuitwisselingen, experten uitleg laten geven, de mensen zelf aan het woord laten, informatie doorgeven, enz. Ook werken we erg persoonlijk, op maat van de doelgroep, waardoor er heel wat drempels weggenomen worden. »

Het basisprincipe bij alle activiteiten is vertrekken vanuit de sterktes van elk individu.

Veel mensen die actief zijn op het terrein geven ook de raad mee om ouderen te blijven activeren. Hulpverleners kunnen dit doen door steeds opnieuw huisbezoeken af te leggen, telefonisch contact te onderhouden of door de doelgroep op andere manieren betrokken te houden.

Tip

« *Het is van belang dat ouderen steeds kunnen aangeven wat hun verwachtingen en hun noden zijn. Want als ze niet akkoord zijn met de werking, haken ze af. Blijf daarom peilen of aan hun verwachtingen voldaan wordt. Vraag wat ze leuk vinden aan de werking en wat beter kan.* »

6. Evaluatie en verdere ontwikkeling

« *Met een project schep je verwachtingen. Zorg dat je aan die verwachtingen kunt voldoen. Als de doelstelling van je project een boek is, dan moet dat boek gerealiseerd worden. Wanneer je er niet in slaagt om de belofte waar te maken, zullen de allochtone senioren het gevoel krijgen dat ze hun tijd verloren hebben.* » Veel mensen op het terrein pleiten voor continuïteit. Ze zien de meerwaarde in van gelijkaardige projecten met andere groepen op te starten en hun ervaring te delen. Sommigen ontwikkelen daartoe bijvoorbeeld een draaiboek dat door andere organisaties kan gebruikt worden. Anderen gebruiken de 'Train the trainer'-techniek, waarbij oudere migranten bij andere groepen overbrengen wat ze leerden.

Tip

- *Betrek deelnemers in je project die geïnteresseerd zijn om mee te werken.*
- *Probeer ouderen uit verschillende culturen (ook van Belgische afkomst) samen te brengen.*
- *Bevraag de noden en peil welke inzet je kunt verwachten.*
- *Maak jouw doelstellingen duidelijk en omschrijf ze concreet.*
- *Bewaak het evenwicht tussen op maat werken en een realistische aanpak; er kan immers niet voldaan worden aan alle verwachtingen die leven bij de doelgroep.*
- *Werk bij delicate thema's met bestaande groepen omdat je dan kunt vertrekken van een vertrouwensband.*
- *Maak het concreet: bezoek een instelling of dienst, gebruik foto's, dia's of bestaand materiaal dat anderen al hebben uitgewerkt.*
- *Houd het leuk en aangenaam.*
- *Netwerk met andere organisaties.*
- *Zorg voor een duidelijke taakverdeling, zeker als je werkt met verschillende organisaties.*
- *Blijf je doelgroep activeren.*
- *Maak tussentijdse evaluaties om de grip op het project en de betrokkenheid te behouden.*

3. PROJECTFICHES VAN DE ONDERSTEUNDE ORGANISATIES

In dit deel vindt u de beschrijvingen terug van alle projecten die steun ontvingen in het kader van de oproep 'Oudere allochtonen, senioren van bij ons.'

Titel van het project	<i>De brug slaan tussen de oudere allochtonen en de thuiszorgondersteunende dienstverlening.</i>
Initiatiefnemers en partners	WZC Sint-Antonius, Rootjensweg 77, 9200 Grembergen ODiCe vzw, Dok Noord 4 d001, 9000 Gent
Probleemstelling	De zorgvraag van allochtone ouderen in Dendermonde, Hamme, Zele en Lebbeke zal de komende jaren sterk stijgen. De vraag richt zich daarbij vooral tot de bestaande thuiszorg en thuisverpleging.
Doelstelling	Met dit initiatief wordt getracht om het aanbod van de lokale dienstencentra voor te stellen en de oudere allochtonen in contact te brengen met de diensten voor thuiszorg. Op langere termijn heeft dit project ondermeer tot doel om de drempelvrees voor een residentiële woonvorm te verkleinen en het aanbod te interculturaliseren. Bijkomend besteedt dit project aandacht aan zorg op maat met respect voor de levenskwaliteit en de eigenheid van de senioren. Het ontlasten en het faciliteren van de mantelzorg, en het betrekken van de familie bij de dienstverlening zijn andere beoogde resultaten.
Projectmethode	Door middel van de publicatie van een brochure in de taal van de Turkse, Russische en Afrikaanse ouderen, het thuiszorgaanbod breder bekend maken. Om de brochure te realiseren werden eerst belangrijke partners samengebracht met inzicht in de problematiek en de noden van deze ouderen in kaart gebracht. Vervolgens werden enkele diensten gekozen die beter op de doelgroep afgestemd zouden worden en werd bepaald welke diensten op welke verschillende locaties zouden worden gepromoot. De brochure werd gerealiseerd in samenwerking met de doelgroep.

<p>Resultaten en impact</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Door de doelgroep te informeren en adviseren over het aanbod van de dienstencentra werd een bijdrage geleverd aan het creëren van een kwaliteitsvolle en duurzame thuissituatie, waarin de senioren zich fysiek, mentaal en sociaal gezond voelen. Deze diensten ontlasten bovendien de familieleden en faciliteren hun zorg. ▪ Dit project mikt op de lange termijn. De meerderheid lost problemen meestal in familieverband of alleen op. Veel allochtone ouderen weten niet dat er een hulpaanbod van buitenaf bestaat. ▪ Door deze sensibilisering worden allochtone senioren ondersteund bij het vinden van hun weg naar hulp en worden ze gestimuleerd om hulp te aanvaarden. <p>Om een grotere impact te bereiken werd het project uitgebreid door in de folder ook het aanbod voor te stellen van drie andere lokale dienstencentra (Dendermonde, Hamme en Lebbeke). Ook daar werd het proces van interculturalisering opgestart.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Met LDC Gent werd eveneens contact opgenomen en er werd samengewerkt rond het project Beeldwijzer van het Intercultureel Netwerk Gent. Wanneer taalproblemen opduiken, zullen de pictogrammen uit die Beeldwijzer gebruikt worden.
<p>Tips en aandachtspunten</p>	<p>De kennis van het doelpubliek is cruciaal. In het begin was het zoeken hoe dit zou worden aangepakt en welke diensten zouden worden aangeboden. Maar dankzij samenwerking tussen de projectpartners en werkgroepen, kreeg men een betere kijk op de doelgroep. Het is belangrijk om die informatie van bij de start van het project ter beschikking te hebben.</p>

Titel van het project	<i>Beeldwijzer Thuiszorg</i>
Initiatiefnemers en partners	Intercultureel Netwerk Gent vzw Koopvaardijlaan 3 9000 Gent
Probleemstelling	Een beperkte kennis van het Nederlands bemoeilijkt vaak de communicatie tussen allochtone senioren en de thuisverzorgers. Het afstemmen van het aanbod op de vraag wordt daardoor moeilijk. Wegens de taalbarrière zetten veel allochtone senioren de stap naar de thuiszorg niet of pas na lang uitstel. De zorgsector ervaart het communicatieprobleem dikwijls als belemmerend voor een goede zorgverlening.
Doelstelling	Beeldwijzer Thuiszorg wil de taalbarrière tussen verzorgenden en allochtone ouderen verkleinen.
Projectmethode	Beeldwijzer Thuiszorg is een beeldwoordenboek waarin de meest courante begrippen en situaties rond thuiszorg afgebeeld staan met pictogrammen. Bij de ontwikkeling van het beeldwoordenboek kreeg ook het proces een centrale plaats. Omdat zowel allochtone senioren als de thuiszorgdiensten het woordenboek zullen gebruiken werd goed gepeild naar hun communicatienoden. De bevraging droeg bij tot sensibilisering en wederzijdse bekendmaking. Gelijkaardig bestaand materiaal en de ervaringen daarmee werden onderzocht en er werd meegelopen met een verzorgende om inzichten op te doen rond thuiszorg en de nood aan ondersteuning van de communicatie. De pictogrammen werden getest door 2 focusgroepen: een groep allochtone senioren en een heterogene groep van thuiszorgdiensten. Op basis van hun feedback werden aanpassingen doorgevoerd. Naast allochtone senioren, verzorgenden en thuiszorgdiensten hebben ook studenten verpleegkunde de beeldwijzer getest.
Resultaten en impact	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dankzij het project werd een netwerk uitgebouwd. ▪ Allochtone senioren werden geïnformeerd over thuiszorg, de (medewerkers van) thuiszorgdiensten over diversiteit en de zorgbehoeften van allochtone ouderen. ▪ Beeldwijzer Thuiszorg maakt(e) het de verzorgenden ook gemakkelijker om de stap te zetten naar een allochtoon gezin dat de Nederlandse taal niet goed machtig is. ▪ Door de focusgroep ontstonden nieuwe partnerschappen - of werden bestaande partnerschappen verstrekt - met zorginstellingen op allerlei niveaus, wat het initiatief meer weerklank geeft. Ook vanuit andere sectoren ontstond interesse, bijvoorbeeld bij de VDAB of Wijkgezondheidscentra.
Tips en aandachtspunten	<p>Netwerking, sensibilisering en het bespreekbaar maken van het thema bleken belangrijke succesfactoren en verhoogden de impact. Ook het betrekken van senioren en verzorgenden van bij het begin gaf een belangrijk impuls, evenals de samenwerking met andere organisaties.</p> <p>Dankzij het vooronderzoek, werd vertrokken vanuit reële vragen en behoeften. De participatie van diverse betrokkenen creëerde een belangrijk draagvlak.</p> <p>Het blijkt vooral belangrijk om buiten de eigen sector te durven kijken en anderen te betrekken.</p>

Titel van het project	<i>Infotraject Thuiszorg - Informatie over thuiszorg op maat van verschillende culturele gemeenschappen</i>
Initiatiefnemers en partners	OKRA Trefpunt 55+ VOEM vzw Hispawelzijn Internationaal Comité Thuiszorgcentrum Antwerpen vzw CM
Probleemstelling	Mensen weten te weinig of helemaal niet wat er bestaat qua dienstverlening voor senioren en wat de mogelijkheden zijn. In allochtone kringen komt daar nog bij dat alles wat verder gaat dan thuiszorg in een sfeer van taboe zit.
Doelstelling	De thematiek rond thuiszorg toelichten bij ouderen en hun kinderen. Daarbij lag de focus op de multiculturele wijk 2060 in Antwerpen-Noord.
Projectmethode	<p>Met het project werd uitgetest welke infomethodieken geschikt zijn om de informatie over thuiszorg tot bij verschillende culturele gemeenschappen te krijgen.</p> <p>Alle ervaringen van dit informatietraject thuiszorg werden gebundeld in een draaiboek waarmee professionelen nadien verder aan de slag kunnen. Het project werd bovendien opgevat als iets waarop men verder kan bouwen.</p> <p>In samenwerking met lokale partners kwam eerst een schets van de wijk tot stand. Bevoorrechte getuigen bevroegen daarna de doelgroep over hun informatiebehoeften inzake thuiszorg, en peilden naar de manier waarop zij deze informatie wilde krijgen. De doelgroep participeerde maximaal aan de concrete uitwerking van dit informatietraject.</p> <p>Er werden informatiebrochures opgemaakt in verschillende talen. Er werden infosessies georganiseerd in de verschillende culturele gemeenschappen.</p> <p>Met de 'Train de Trainer'-techniek werden mensen opgeleid om zelf infosessies te organiseren in hun gemeenschap en om als aanspreekpunt te kunnen fungeren.</p> <p>Er vond een informatienamiddag, een infomarkt (waarin de verschillende diensten die werkzaam zijn binnen de thuiszorg zichzelf konden voorstellen op infostanden) en een intercultureel ontmoetingsmoment plaats.</p>
Resultaten en impact	<ul style="list-style-type: none"> ▪ De professionelen uit de sector waren zeer opgezet met de informatie die vanuit het project werd aangereikt. Ze zeggen gebruik te zullen maken van het materiaal en het draaiboek om hun communicatie scherper te stellen. ▪ Voor een heel aantal mensen was het ook de eerste keer dat ze hoorden van de mogelijkheden binnen thuiszorg. Mensen die dit wel kenden, vonden de informatie zeer relevant. ▪ De samenwerking tussen verschillende gemeenschappen wordt verder gezet voor andere projecten. Met subsidies van de stad Antwerpen wordt ook een reizende fototentoonstelling voorzien die beelden van thuiszorg zal koppelen aan informatie over thuiszorg.

Tips en aandachtspunten

Om over de zuilen heen te werken was in het begin wat goede wil nodig en was het belangrijk het project goed uit te leggen.

Grote culturele gemeenschappen zoals de Turkse en de Aziatische werden niet bereikt bij gebrek aan vertegenwoordiging in de werkgroep.

Het is van belang dat vanaf de allereerste stap de verschillende culturele gemeenschappen betrokken werden. Daardoor werd contact met de nodige sleutelfiguren mogelijk.

Het idee om het project met een klein groepje in de grotere werkgroep te integreren, maakte het ook werkelijk uitvoerbaar.

Aandachtspunten zijn vooral: meer tijd stoppen in communicatie en promotie en nog meer rekening houden met religieuze feestdagen die de opkomst kunnen verkleinen.

Titel van het project	<i>Zorg draaglijk maken door middel van empowerment van allochtone ouderen in Limburg</i>
Initiatiefnemers en partners	CM Limburg
Probleemstelling	Vertrekkende van de vaststelling dat er een duidelijk gebrek aan informatie is, allochtone ouderen bereiken en op maat informeren over zorg en zo empowerment bewerkstelligen.
Doelstelling	Allochtonen (ouderen, maar ook de jongere generaties) 'sterk genoeg maken' door hen op maat te informeren over wat mogelijk is rond zorg en gezondheid. Door toeleiding naar de juiste diensten, instanties en zorgmogelijkheden zullen de betrokkenen zelf een actieve rol met betrekking tot hun eigen gezondheid kunnen opnemen.
Projectmethode	Er werd gezocht naar de juiste methodiek om mensen te bereiken en te informeren, gaande van grotere informatiemomenten tot kleine bijeenkomsten bij mensen thuis. Uiteindelijk werd het concept van Tupperware overgenomen: bij de mensen thuis kreeg een kleine groep genodigden zeer gerichte informatie. Vooraf werd afgesproken rond welk thema men meer informatie wenste.
Resultaten en impact	<p>Er vonden verschillende informatiesessies plaats rond diabetes, hospitalisatie- en ziekteverzekering, enz.</p> <p>Er werden ziekenzorgvakanties georganiseerd.</p> <p>Er werden folders vertaald in het Turks, Italiaans en Frans. Er vond regelmatig overleg met de Turkse Unie plaats om te komen tot concrete acties.</p> <p>Op het vlak van interne sensibilisering werd een intervisiegroep opgericht met consulenten uit de mijngemeenten. Zij konden tijdens de bijeenkomsten ervaringen uitwisselen en werden nauw betrokken bij het opzetten van plaatselijke initiatieven.</p> <p>Daarnaast werd werk gemaakt van de sensibilisering bij de volledige personeelsgroep van CM Limburg tijdens vergaderingen in de zaal van een moskee bijvoorbeeld, gekoppeld aan een rondleiding ter kennismaking met 'deze andere cultuur'.</p>
Tips en aandachtspunten	<p>In de toekomst zal gewerkt worden met tweetalige folders (NL- Turks / NL -Italiaans), waarin ook beelden gebruikt worden. Een soort leescomité zal alle teksten voor publicatie nalezen en beoordelen op hun verstaanbaarheid. Moeilijke begrippen en het verschil tussen spreek- en schrijftaal zorgen namelijk voor problemen.</p> <p>Het tijdsintensieve karakter van het project en de afwachtende houding van de gemeenschap werden onderschat. De 'empowerment' doelstelling bleek in eerste instantie een brug te ver. Ook de betrokkenheid van een aantal partners was minder groot dan gehoopt. De eerste stappen zijn gezet wat betreft de interne sensibilisering, maar er is nog werk aan de winkel om de terughoudendheid te overwinnen.</p>

Titel van het project	<i>Mantelzorg in kleur: Goed zorg dragen voor je ouders of schoonouders en goed letten op jezelf.</i>
Initiatiefnemers en partners	Maison BILOBA Huis vzw/asbl Paleizenstraat, 10 1030 Brussel
Probleemstelling	(Allochtone) mantelzorgers verrichten veel werk achter de schermen. Zij dragen zorg voor hun ouders of schoonouders. De allochtone oudere doet daardoor weinig of geen beroep op professionele zorgverstrekkers. Bovendien ervaren de kinderen (de 2 ^{de} generatie) het als hun plicht om voor hun ouders of schoonouders te zorgen.
Doelstelling	Via de ondersteuning van allochtone mantelzorgers wordt gestreefd naar een verbetering van de kwaliteit van de mantelzorg, want die verbetering staat garant voor de levenskwaliteit van allochtone ouderen (de 1 ^e generatie). Anderzijds willen de initiatiefnemers via een vormingsprogramma de belasting die ouderenzorg met zich meebrengt bespreekbaar maken bij de dochters, schoondochters, en andere familieleden.
Projectmethode	Een vorming voor allochtone mantelzorgers werd voorbereid met verschillende partners. Tijdens de tweede fase van het project werd vertaling voorzien, wat het engagement aanzienlijk groter maakte.
Resultaten en impact	<ul style="list-style-type: none"> ▪ De eerste sessie verliep moeizaam. Het was bijzonder moeilijk om mantelzorgers te bereiken en te motiveren. De aanwezigheid was beperkt en onregelmatig. ▪ De start in oktober 2010 is wel succesvol verlopen. Een andere aanpak, een andere vormingswerker en het voorzien van vertaling naar het Frans, Arabisch, Berbers, en het Turks hebben daar zeker een rol in gespeeld. Tijdens de tweede sessie was het engagement van Turkish Ladies bijzonder groot. Een verantwoordelijke vergezelde telkens de Turkse vrouwen van haar organisatie. ▪ Belangrijk is dat het BILOBA Huis zich te midden van de wijk bevindt en meer en meer gekend geraakt in de buurt. Het BILOBA Huis doet meer en meer dienst als een ankerplaats voor senioren en hun families.
Tips en aandachtspunten	De meertaligheid van de groep is niet te onderschatten en vergt extra inspanningen van iedereen. In een eerste sessie werd gesproken van een opleiding, maar dat zorgde voor verwarring. Daarna werd uitsluitend gesproken over ontmoetingsmomenten en ervaringsuitwisseling. De deelnemers zouden het liefst de vorming meer verspreid zien in de tijd en dus niet elke week willen samenkomen maar eerder om de 14 dagen.

Titel van het project	<i>Migranten in Tijd en Ruimte: Culturen van ouder worden</i>
Initiatiefnemers en partners	Steunpunt Cultuursensitieve Zorg - CGGZ Brussel
Probleemstelling	Binnen de hulpverlening bestaat een te impliciete vooronderstelling van de betekenis van ouder worden. Hulpverleners staan er niet vaak bij stil of die vooronderstelling wel klopt voor alle ouderen.
Doelstelling	De eigen westerse opvattingen rond ouder worden in vraag stellen.
Projectmethode	<p>Door in dialoog te gaan met allochtone en autochtone senioren ontstaan 'narratieven'. Deze verhalen bieden zicht op hoe de doelgroep het ouder worden ervaart.</p> <p>De interactie met de hulpverleners wil men op gang brengen door de verwerkte <i>narratieven</i> in een vorm van een multi-mediale tentoonstelling, een documentaire, een boek en workshops aan te bieden. De <i>narratieven</i> worden als basismateriaal gezien om de stem van de allochtone oudere te laten horen met betrekking tot het zorgaanbod. Alle materialen zijn repliceerbaar. Ook de tentoonstelling is op die manier samengesteld dat ze gemakkelijk kan opgesteld worden in woonzorgcentra, dienstencentra, enz.</p>
Resultaten en impact	<p>Het effect dat beoogd wordt is veeleer indirect door met de hulpverleners en hun structuren in dialoog te gaan rond de basisveronderstellingen van ouder worden en de gepaste hulpverlening daarbij.</p> <p>De reacties van onder andere de geïnterviewde ouderen zijn bijzonder positief. Ze ervaren het als zeer waardeerend dat men vanuit de hulpverlening moeite doet om te luisteren naar hun visie op ouder worden en hulpverlening.</p> <p>Er is vraag naar samenwerking vanuit verschillende hoeken.</p> <p>Het project bracht tevens een ongeziene dialoog tussen hulpverleners op gang.</p>
Tips en aandachtspunten	<p>De voornaamste moeilijkheid was een locatie vinden voor de tentoonstelling. Daarom is het nodig om met projectpartners van bij het begin duidelijkheid te scheppen over dergelijke essentiële voorwaarden.</p> <p>Het maken van een documentaire vergt ook tijd. Senioren moeten daardoor lang op het eindproduct wachten, wat voor sommigen teleurstellend is.</p>

Titel van het project	<i>Waarderend ouder worden</i>
Initiatiefnemers en partners	Stebo vzw
Probleemstelling	Automatisch én te snel legt men enkel de link tussen oud zijn en zorgbehoevend zijn.
Doelstelling	Senioren de kans geven om ook niet-zorg gerelateerde thema's en aandachtspunten aan te kaarten.
Projectmethode	<p>Het project vertrok vanuit de dingen die de deelnemers nu erg waarderen in hun leven en nam die zaken als basis voor een ideaal toekomstbeeld als senior. Oudere allochtonen en kwetsbare autochtone ouderen ontmoetten elkaar bij de ontwikkeling van ideale toekomstbeelden en tijdens een kennismaking met het zorg- en dienstverleningsaanbod.</p> <p>Er werd een vormingstraject ontwikkeld vanuit de principes van de waarderende methode. Die methode baseert zich op 4 stappen: er wordt gezocht naar de zaken die allochtone senioren nu waarderen in hun leven; naar het toekomstbeeld van ideaal ouder worden en de basiselementen van dit toekomstbeeld; naar de manier waarop senioren dat beeld alleen of in samenwerking kunnen realiseren; en naar wie bij deze realisatie kan helpen.</p> <p>Het project focust vooral op gemeenschappelijkheid, waardering en solidariteit, ook tussen de verschillende generaties.</p> <p>Vanuit deze wensbeelden wordt vervolgens kennis gemaakt met een breed aanbod van dienstverlenende, zorgverstrekkenende en steunverlenende instanties.</p>
Resultaten en impact	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Een methodiekbundel 'Waarderend Ouder Worden' is ontwikkeld en een 150-tal mensen werd bereikt via de diverse projectactiviteiten. ▪ 4 vrijwilligers zijn opgeleid om de waarderende methode te kunnen gebruiken binnen eigen organisaties. Stebo heeft één van hen in dienst genomen en aangesteld als seniorenconsulent om een werking gericht naar senioren structureel te verankeren binnen Stebo. ▪ Samenwerkingen en duurzame partnerschappen om de verspreiding en het overdraagbaar maken van de methodiek mogelijk te maken werden op gang gezet. ▪ De interculturele solidariteit en waardering tussen allochtone en allochtone ouderen werd versterkt. ▪ Intergenerationele verbindingen werden gelegd door met de ouderen en kinderen hun wederzijdse verwachtingen en waardering te helpen omzetten in toekomstperspectieven.
Tips en aandachtspunten	<p>Vooraf enkele culturele factoren (bijvoorbeeld de relatie man-vrouw, taal, relatie allochtoon-autochtoon) gaven aanleiding tot problemen. Om deze problemen aan te pakken werden de waarderende bijeenkomsten indien nodig georganiseerd voor aparte groepen vrouwen of mannen en ook in aparte etnische groepen.</p> <p>De doelgroep zou ook meer betrokken moeten worden bij de ontwikkeling van de vormingsmethodiek.</p>

Titel van het project	<i>Ouder worden in Vlaanderen</i>
Initiatiefnemers en partners	Vzw AIF, Multiculturele Federatie van Zelforganisaties
Probleemstelling	De diensten die instaan voor ouderenzorg zijn te weinig gekend bij allochtone senioren, hun kinderen en hun familie.
Doelstelling	De Multiculturele federatie van zelforganisaties wil zowel ouderen als jongeren van allochtone origine informatie verstrekken over ouderenzorg en de verschillende diensten die bestaan voor allochtone ouderen. Een denkproces op gang brengen over de manier waarop het reguliere verzorgingsnet beter zou kunnen afgestemd worden op allochtone ouderen en de signalen en behoeften van deze personen doorspelen aan dit voorzieningsnetwerk.
Projectmethode	<p>De sensibilisering gebeurde onder andere door infosessies en een bezoek aan een voorziening naar keuze. Daarbij was veel ruimte voor vragen en debatten over de drempels waar men op botste tegenover de reguliere zorgverlening en over realistische oplossingen. Maakten ook deel uit van het project: het informeren over de verschillende mogelijkheden van ouderenzorg en het op gang brengen van een denkproces over de manier waarop het aanbod beter zou kunnen afgestemd worden op de behoeften van allochtone ouderen.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ In totaal werden een tiental infosessies met groepen van 15 personen georganiseerd. Elke sessie werd zorgvuldig opgebouwd tijdens verschillende bijeenkomsten, met ruimte voor het kanaliseren van emoties, het bespreken van knelpunten en een bezoek aan een zorginstelling naar keuze. ▪ Een fotoboek met info over voorzieningen zou ervoor zorgen dat de deelnemers contactgegevens en dergelijke steeds binnen bereik hebben.
Resultaten en impact	<p>De betrokken deelnemers van verschillende origines (Marokkaanse, Italiaanse, Spaanse, Filipijnse) zijn eigenlijk de personen die op dit moment voor de eerste generatie allochtonen zorgen. Zo bereikte het project tegelijkertijd twee belangrijke groepen. Die jongere generatie staat momenteel in voor de zorg van de 1ste generatie ouderen, maar wanneer zij op hun beurt zorg nodig hebben, zullen ze het aanbod beter kennen.</p> <p>Via dit project werd ook de belasting, die de zorg voor de ouders met zich meebrengt, bespreekbaar gemaakt bij dochters, schoondochters, enz. Dit is taboedoorbrekend voor de allochtone gemeenschap.</p>

Tips en aandachtspunten

De doelgroep bereiken, en in het bijzonder allochtone senioren van de 1ste generatie, bleek moeilijk. Het taalprobleem en het feit dat de kinderen meestal zaken zoals zorg en administratie regelen waren hierin bepalende factoren. De 1ste generatie contacteren was ook veel arbeidsintensiever dan vooropgesteld. Deze mensen moet men namelijk persoonlijk uitnodigen en men organiseert bij voorkeur ook hun vervoer.

Het project heeft voornamelijk vrouwen bereikt, omdat in de zuiderse cultuur vooral de vrouw bezig is met zorg. Allochtonen die al verenigd zijn of al regelmatig samenkomen waren het gemakkelijkst te bereiken. De mond aan mond reclame doet zijn werk en er bestaat al een basis van vertrouwen waardoor deelnemers makkelijker praten over moeilijke onderwerpen.

Het is aangewezen te beginnen met praktische thema's zoals een bezoek aan een sociale voorziening. Als men direct met een psychologisch thema van start gaat, zoals de zorgplicht versus draagkracht van familie, wordt een gesprek moeilijker.

Basisvoorwaarden zoals betrokkenheid van de doelgroep, motivatie en engagement gedurende het hele traject en kunnen werken in een gesloten groep waren een uitdaging.

Een positievere titel van het project zoals « Hoe kan ik goed blijven zorgen voor mijn ouders, schoonouders, etc. » , zou misschien beter werken.

Titel van het project	<i>Oh dierbaar België</i>
Initiatiefnemers en partners	Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen vzw, afdeling Ronse
Probleemstelling	In verschillende achtergestelde buurten in Ronse behoort een groot deel van de bewoners tot kansengroepen. Bij vele senioren wordt de kwetsbaarheid nog versterkt: ze zijn vaak minder mobiel of hebben niet de mogelijkheid om uitstappen te maken.
Doelstelling	De mobiliteit van de doelgroep verbeteren en een brug slaan tussen mannelijke senioren van verschillende afkomst. Tegelijkertijd wou het project een forum bieden aan en luisteren naar oudere allochtonen in de wijk. Bijzondere aandacht ging naar de meest kwetsbare ouderen. Ook het creëren van een hechte multiculturele groep en hen een ontmoetingsplek bieden in het buurthuis behoorde tot de doelstellingen.
Projectmethode	Aan de hand van uitstappen die aansluiten bij de interesses en de behoeften van de doelgroep werd op zoek gegaan naar een gemeenschappelijke identiteit, gemeenschappelijke raakvlakken en interesses. Naast de uitstappen organiseerde men ook samenkomsten waarop de deelnemers hun bevindingen met elkaar deelden. Het was de bedoeling dat de groep zich als één entiteit kon uiten naar de rest van de wijk toe. Een fototentoonstelling in het buurthuis sluit het project af.
Resultaten en impact	<p>Er vond een aantal positieve evoluties plaats dankzij het project. In het reguliere activiteitenaanbod van de buurtwerking is alvast sprake van een grotere diversiteit onder de deelnemers. Zowel autochtone senioren als allochtone senioren staan ook opmerkelijk meer open voor elkaar. Een concreet voorbeeld hiervan is de gemeenschappelijke inzet en de broederlijke omgang tussen verschillende doelgroepen op een typisch Vlaamse kaasavond.</p> <p>Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen maakt dankzij het project deel uit van de provinciale werkgroep allochtone ouderen. Hieruit groeiden nieuwe netwerken en samenwerkingsverbanden.</p> <p>Er ontstonden ook partnerschappen: in samenwerking met Intercultureel Netwerk Gent werden de deelnemers van het project bijvoorbeeld ingezet als focusgroep voor het project 'Beeldwijzer Thuiszorg'. Deelnemers stroomden ook door naar het activiteitenaanbod van een samenwerkingsverband tussen de stad en de wijkwerking 'buurtsport'. Om extra kwetsbare senioren te betrekken werd de communicatie aangepast, de kostprijs verlaagd en het huren van bijvoorbeeld een rolstoel indien nodig mogelijk gemaakt.</p> <p>Het project kreeg ook een vervolg in de vorm van een vrouwelijke groep.</p>
Tips en aandachtspunten	<p>Timing en planning werden als grootste obstakels ervaren.</p> <p>Een zeer concreet probleem was vaak de taalbarrière, maar de groep slaagde erin om dat probleem zelf op te lossen.</p> <p>Kwetsbare en nieuwe mensen bereiken is niet zo eenvoudig</p> <p>Tenslotte werd het opzet om 'de echte Belgische ziel' samen te ontdekken wat uit het oog verloren. Het voordeel was wel dat de doelgroep meer inspraak genoot.</p>

Titel van het project	<i>Kleur-rijk Ouder Worden in Kortrijk</i>
Initiatiefnemers en partners	OCMW Kortrijk - LDC De Zonnewijzer In samenwerking met VZW deSom, VZW SIT Zuid-West-Vlaanderen (SEL), stadsbestuur Kortrijk - dienst burger & welzijn, Bond Moyson Kortrijk – thuisulp, OCMW Kortrijk - buurtwerk Venning
Probleemstelling	Oudere allochtonen kennen het gamma aan thuiszorgvoorzieningen onvoldoende, terwijl ook de medewerkers van lokale thuiszorgvoorzieningen vaak te weinig vertrouwd zijn met de doelgroep.
Doelstelling	Een eerste doelstelling bestond erin om oudere allochtonen en hun families te laten kennismaken met én gebruik te laten maken van lokale thuiszorgvoorzieningen. Een tweede doelstelling richtte zich op het ondersteunen van thuiszorgvoorzieningen en medewerkers door hen te begeleiden in het leren omgaan met de diversiteit van hun klanten. Naar die doelstellingen werd gestreefd via een folder alsook via infosessies en vorming.
Projectmethode	Groepswork en vindplaatsgericht werken stonden centraal. De allochtone ouderen werden in hun natuurlijke omgeving benaderd. Er werd gekozen voor die vertrouwde omgeving omdat de thuiszorgvoorzieningen voor deze senioren nog grote onbekenden zijn. Daarbij ging veel aandacht naar bepaalde culturele gevoeligheden, waardoor bijvoorbeeld gewerkt werd met een aparte groep voor mannen en voor vrouwen. De doelgroep van de thuiszorgvoorzieningen werd benaderd via info- en vormingsmomenten
Resultaten en impact	Zowel vrouwen, mannen en mantelzorgers uit de Maghreblanden als de mensen van de dienstverlening waren positief. De allochtonen senioren en mantelzorgers gaven aan meer op de dienstverlening beroep te willen doen. Thuiszorgmedewerkers vonden de kritische reflectie en de aangereikte handvaten een verrijking.
Tips en aandachtspunten	De grootste moeilijkheid was het vinden van een mannelijke projectleider om vooral de allochtone mannengroep te trekken.

Titel van het project	<i>BOSANGANI, de uitbouw van een groep van Zwart Afrikaanse Mama's senioren van het Lokaal Dienstencentrum (LDC) Cosmos in Kuregem/Anderlecht</i>
Initiatiefnemers en partners	Vzw Cosmos, Ovallo (werkgroep binnen de Brusselse Welzijnsraad), Brusselse Ondersteuningscel Dienstencentra (BOD), Ufled, Kenniscentrum Woonzorg
Probleemstelling	Veel zwart-Afrikaanse senioren hebben nood aan informatie over medische en juridische zaken, alsook rond wat de overheid biedt aan senioren. De Afrikaanse ouderen kunnen vaak geen gebruik maken van de bestaande dienstverlening omdat ze er niet van op de hoogte zijn. Meteen kan ook de vraag gesteld worden of het bestaande aanbod voldoende toegankelijk is voor de doelgroep.
Doelstelling	<p>Het project wilde de Mama's de kans geven om elkaar te ontmoeten in hun eigen taal. Dit doorbreekt de eenzaamheid en zorgt voor een morele ondersteuning. Het project wilde, vanuit de vraag naar een culturele beleving in groep, de band met het thuisland levend houden.</p> <p>Anderzijds had het project als doel, om de thematiek van 'interculturaliteit' sterker vorm te geven binnen de reguliere werking. Is het huidig aanbod voldoende toegankelijk voor allochtone senioren in casu de Mama's?, was een belangrijke vraag.</p>
Projectmethode	<ul style="list-style-type: none"> ▪ LDC Cosmos opteerde voor een participatieve aanpak. Via het gebruik van het 'koffer-project' worden onderwerpen en thematieken uitgewerkt die de Mama's zelf aanbrengen. ▪ Een medewerker 'specifieke doelgroepen' werd aangeworven met behulp van en het BOD via de conceptnota 'Cultuurgevoelige Ouderenzorg in Brussel'. Deze medewerker is de aanspreekfiguur voor de Mama's, zorgt voor de rekrutering en werkt samen met de doelgroep een gericht aanbod uit. ▪ LDC Cosmos koos voor de uitbouw van een aparte groep Mama's binnen het LDC. Dat wil zeggen dat er aparte samenkomsten doorgaan voor de Mama's met een op maat gericht aanbod. Werken aan een versterking van de eigen identiteit is belangrijk, om van daaruit naar de andere toe te stappen. ▪ De groep Afrikaanse Mama's uit Centraal Afrika breidde uit van een 10-tal tot 27. De meesten zijn van Congolese origine, maar er zijn ook Mama's uit Rwanda en Angola. De gemeenschappelijke taal is het Lingala en het Frans. Een infolder in 3 talen werd binnen de Kuregemwijk verspreid. ▪ Van januari tot en met oktober werd er 1 samenkomst georganiseerd per maand. Vanaf december waren er 2 samenkomsten. ▪ Er werd een Intercultureel feest georganiseerd en er werd gestart met het 'Kofferproject' waaraan 12 Mama's participeren. ▪ 3 Mama's vertegenwoordigen de groep binnen de centrumraad van het LDC. ▪ 9 Mama's participeerden aan de jaarlijkse vakantieweek van het LDC. ▪ In het aanbod van de reguliere werking van het LDC wordt maandelijks 1 interculturele activiteit georganiseerd.

Resultaten en impact	<p>Er werd een begin gemaakt van een 'sociale' ondersteuning van de Mama's. De meest voorkomende vragen en noden werden in kaart gebracht: huisvesting, administratieve vragen (uitkeringen, e.d).</p> <p>Ook de opstart van een groep om zieke Mama's te bezoeken was een feit.</p> <p>Er is zeker sprake van een proces van valorisatie. Men kan met zijn verhaal terecht. Men vindt gelijken. Er is sprake van solidariteit. De zelfredzaamheid van de Mama's werd verhoogd.</p>
Tips en aandachtspunten	<p>De Mama's koesterden soms te hoge verwachtingen en dachten bijvoorbeeld dat het project al hun problemen zou oplossen.</p> <p>Een voordeel was dat de projectmedewerker gebruik maakte van het bestaande sociale netwerk van het LDC om mensen gericht te oriënteren. De inbedding binnen het LDC werkt ook voor de doelgroep zeer laagdrempelig.</p> <p>De bevestiging van bij de start dat het project na afloop van de subsidie, verdergezet zou worden, gaf vertrouwen aan de doelgroep.</p> <p>Belangrijk was ook dat het project vertrok vanuit een onderzoeksfase.</p>

Titel van het project	<i>Je grave ma vie</i>
Initiatiefnemers en partners	Asbl Couleur Café (organisator). 4, place du Châtelet 4960 Malmedy Centre Culturel Turc, Académie des Beaux Arts, Comité des Seniors du quartier de la rue Cavens, Ecole de familles, Groupe FLE (partners).
Probleemstelling	Veel vrouwelijke senioren van allochtone afkomst kwamen naar België in het kader van gezinshereniging. Ze vervoegen hier hun partner die vaak ouder is. Het grootste deel van hen leeft vandaag geïsoleerd doordat ze weduwe zijn of omdat ze verstoten werden.
Doelstelling	Opnieuw een sociale band creëren tussen de vrouwen van verschillende origine en hen hun waardigheid teruggeven. Hen de kans bieden om zich uit te drukken over hun ervaring, deze beleving valoriseren en sporen van hun traject, hun verleden en de manier waarop ze zich in België installeerden bewaren.
Projectmethode	Systematisch opnemen van elke getuigenis volgens een gelijkaardige structuur: - <i>mijn levenstraject</i> - <i>waarom ben ik vertrokken?</i> - <i>waarom België?</i> - <i>twee positieve herinneringen aan mijn leven in mijn thuisland</i> - <i>twee positieve herinneringen aan mijn leven in België</i> - <i>twee negatieve herinneringen aan mijn leven in mijn thuisland</i> - <i>twee negatieve herinneringen aan mijn ontvangst in België</i> - <i>mijn levensdroom</i> Alles wordt op een dvd gebrand. Die bevat de mondelinge neerslag in de oorspronkelijke taal of het oorspronkelijke dialect, vertaald in het Frans. Ook de souvenirfoto's en het beeld van een object waar men aan gehecht is en dat de geschiedenis van verleden, heden of toekomst symboliseert krijgen een plaats.

Titel van het project	<i>Immigration et vieillissement: à la rencontre du secteur associatif interculturel et des opérateurs locaux de maintien à domicile, de soin et d'hébergement.</i>
Initiatiefnemers en partners	CPAS de Mons (organisator) Rue de Bouzanton 1 7000 Mons Université de Mons, Ville de Mons, Collectif « Femmes d'ici », Centre Interculturel de Mons-Borinage (partners)
Probleemstelling	Zoals op andere plaatsen stijgt ook in de regio van Mons het aantal senioren met een migratieachtergrond. Velen (afkomstig uit de eerste en tweede generaties, zoals Italianen, Polen, Spanjaarden of Turken) keerden op het einde van hun professionele leven niet terug naar hun land van oorsprong. Ze kozen ervoor om van hun pensioen te genieten in het gastland. Er komen dagelijks senioren bij. De lokale dienstverlening voor ouderen moet bewust gemaakt worden van deze nieuwe situatie en begeleid opdat ze zich hieraan kan aanpassen.
Doelstelling	Een netwerk creëren van de belangrijkste lokale spelers uit sectoren zoals de gezondheidszorg, de huisvesting van senioren en uit het verenigingsleven binnen de verschillende gemeenschappen. Het begeleiden van een pilootproject met een geïntegreerd maatschappelijk initiatief dat tot doel heeft de senioren afkomstig uit migratie beter te ondersteunen in de regio van Mons.
Projectmethode	Ontmoeting tussen de actoren op het terrein, identificeren van drempels voor een optimaal gebruik van beschikbare instrumenten, ontwikkelen van initiatieven die de kwaliteit van de tussenkomsten kunnen verbeteren, opmaak van een synthese van de uitgewerkte proeftrajecten en het formuleren van advies, standpunten en aanbevelingen om de situatie te verbeteren.
Resultaten en impact	Er werd duidelijk erkend dat er een reëel probleem bestaat en dat het tijd wordt om daar antwoorden op te bieden. De uitwisseling van ervaring was efficiënt in verschillende regio's. Met de interculturele benadering, die tot op heden onbestaande was, werd voortaan rekening gehouden door de professionals en deze benadering wordt binnen bepaalde structuren al toegepast in de praktijk.
Tips en aandachtspunten	Op het vlak van informatieverstrekking is er op het terrein nog veel werk aan de winkel. Daarbij gaat het om een werk van lange adem, dat bestendig moet worden door sensibiliseringcampagnes, uitwisseling van informatie en goede praktijken, media-aandacht en aanbevelingen voor de beslissingsnemers.

Titel van het project	<i>Vieillir et mourir en Belgique en tant que Réfugiés</i>
Initiatiefnemers en partners	Convivialité asbl (organisator) rue du Charroi, 33-35 1190 Bruxelles BRW Ovallo, UCP Mouvement Social des Aînés, Le Home Val de Rose de Forest, AbbeyField, Maison Biloba, Vie Féminine, Vaartkapoen (partners)
Probleemstelling	Voor veel oudere vluchtelingen is het vooruitzicht om ouder te worden en te sterven in het gastland ver van de eigen cultuur en familie moeilijk.
Doelstelling	Vluchtelingen van verschillende culturen en origines voorbereiden om hun veroudering en levenseinde in een socio-culturele context die verschilt van hun milieu van herkomst, te verduren. Hen helpen om hun angsten en vrees te overwinnen en om initiatief te nemen binnen een organisatorisch kader dat ze beter leren kennen.
Projectmethode	Actie-onderzoek (praatgroepen, bezoeken, getuigenissen, enz.) met het doelpubliek om zicht te krijgen op de centrale problemen waarmee deze 'testgroepen' in hun dagelijks leven geconfronteerd worden. Het opstarten van andere reflectie- en informatiegroepen met oudere vluchtelingen afkomstig uit andere culturen. Onderzoek naar de verschillende vormen van hulp en naar woonzorg- en opvangformules die kunnen beantwoorden aan de specifieke noden van oudere vluchtelingen. Delen van ervaring met andere verenigingen of organisaties die senioren begeleiden en ondersteunen in hun proces van ouder worden in België. Het aankaarten van de belangrijkste problemen bij de publieke overheid.
Resultaten en impact	De confrontatie met de werkelijkheid, het doorbreken van taboes en het verbeteren van de kennis heeft een positieve impact gehad op de ouderen. Het heeft hen beter gewapend om in de toekomst de juiste beslissingen te nemen. Er is sprake van een zekere bewustwording. Het woonzorgcentrum wordt gezien als een verblijfplaats, eerder dan als een plek voor senioren die worden verwaarloosd door hun familie. De jongeren zijn zich er beter van bewust dat het goed mogelijk is dat ze - ondanks hun goede wil - op een bepaald moment niet meer voor hun (groot)ouders kunnen zorgen. De ontmoetingen die georganiseerd werden binnen verschillende instellingen hadden een impact op de doelgroep, maar brachten ook een merkbaar sensibiliseringseffect teweeg bij de zorgverleners en de bewoners van woonzorgcentra die zich beter bewust werden van de moeilijkheden van oudere migranten. De vele contacten ter voorbereiding van de uitwisselingen en de tussenkomsten binnen de gespreksgroepen maakten het mogelijk om voor de toekomst geprivilegieerde tussenpersonen te identificeren (bijvoorbeeld met betrekking tot de uitdaging van gemeenschappelijke wonen of het mobiliseren van een netwerk van hulpverleners rond de bejaarde vluchteling).

Titel van het project	'Livre et vous'
Initiatiefnemers en partners	CASI-UO (Centre d'Action Sociale Italien-Université Ouvrière) (organisator) Rue Saint-Guidon 94 1070 Anderlecht INCA-CGIL asbl (partner)
Probleemstelling	Het isolement van Italiaanse oudere migranten die in de vergetelheid geraken.
Doelstelling	Het valoriseren van de plaats die Italiaanse immigranten bekleden in de Belgische maatschappij, en in het bijzonder in Brussel. Personen van de derde leeftijd de mogelijkheid geven om elkaar te ontmoeten en om deel te nemen aan eenmalige of meer regelmatige activiteiten die de onderlinge banden binnen de groep kunnen versterken. Senioren de kans geven om ten volle deel uit te maken van de samenleving, en de jongere generaties een waardevol spoor aanreiken om hun eigen culturele identiteit vorm te geven.
Projectmethode	Aan de hand van focusgroepen met vrouwen afkomstig uit migratie, een boek, dat het leven van de eerste Italiaanse immigranten in Brussel in kaart brengt, uitwerken. Het organiseren van spreekmomenten waarop een animator de thema's aanbrengt, met het doel de levensgeschiedenissen te verzamelen.
Resultaten en impact	Het project stelde de oudere dames van allochtone origine in staat hun isolement te doorbreken door hen de mogelijkheid te geven hun ervaringen te delen en uitdrukking te geven aan hoe zij de evolutie zagen van de menselijke, culturele en professionele relaties. Binnen een gezellige ontmoetingsruimte werden de senioren in staat gesteld om voluit deel te nemen aan de samenleving, terwijl intussen ook hun onderlinge relaties werden versterkt.
Tips en aandachtspunten	Het is moeilijk een voldoende groot aantal senioren samen te brengen om getuigenissen te verzamelen die via andere wegen moeilijk te verzamelen zijn. Binnen de praatgroepen worden de mensen erken, en gewaardeerd voor wie ze zijn, met hun zwakheden, maar vooral met hun sterktes. Wat de ouderen aan informatie nalaten over hun ervaringen, zal bovendien ook waardevol zijn voor de jonge generaties. Enerzijds gaat het erom de verschillende diensten die te maken krijgen met de opvang van senioren te sensibiliseren rond oudere vluchtelingen of immigranten. Anderzijds is het de bedoeling om jongere mensen met een migratieachtergrond aan te zetten om te anticiperen op moeilijkheden en sneller hulp te zoeken bij de externe zorgverlening. Vrijwilligers kunnen ondersteuning geven, in het bijzonder om een antwoord te vinden op uitdagingen zoals de eenzaamheid van senioren en de communicatie met de zorgverleners (die de taal van oudere migranten niet spreken). Het is van belang dat deze vrijwilligers een basisopleiding krijgen, die aangepast is aan de context waarin ze zullen werken.

Titel van het project	<i>La banque de temps</i>
Initiatiefnemers en partners	Femmes immigrées et culture, asbl Avenue Prince Charles, 19 7350 Hensies
Probleemstelling	Oudere migranten leven hier vaak in isolement en zonder alle nodige familiale ondersteuning. De families ondervinden van hun kant steeds meer moeilijkheden om volledig te kunnen inspelen op de dagelijkse behoeften van de senioren.
Doelstelling	Ingaan tegen het isolement en de ontreddering van ouderen, door een uitwisseling te ondersteunen van diensten tussen ouderen en hun familie enerzijds, en een netwerk van vrijwilligers anderzijds.
Projectmethode	Het organiseren van een netwerk waarin eenieder zijn individuele expertise uitwisselt en zich beschikbaar stelt voor de ander. Het gaat om een netwerk van solidariteit en openheid, gericht op de noden van vrouwelijke senioren afkomstig uit de eerste generatie van migranten. De vrijwilligers uit het netwerk stellen hun tijd en competenties ter beschikking van de ouderen om aan hun dagelijkse behoeften tegemoet te komen. 'La banque de temps' functioneert als een echte bank: wie tijd investeert in senioren krijgt in ruil het recht om te genieten van gratis activiteiten (informatica-ateliers, toneel, turnen, enz.)
Resultaten en impact	Deze benadering laat toe dat sociale banden worden hersteld en dat wordt tegemoet gekomen aan de behoeften van de senioren.
Tips en aandachtspunten	Het is belangrijk om in te zetten op inter-persoonlijke relaties! Ook vrijwilligers zijn bijzonder waardevol. De nodige aandacht moet gaan naar transport, want door vervoersproblemen konden senioren soms niet deelnemen aan ateliers en evenementen. Een groot deel van de moeilijkheden waarmee dit project te kampen had, konden opgelost worden vanaf het ogenblik dat de transportkosten van de senioren gedekt werden. De beschikbaarheid van transport bepaalt voor veel senioren of ze deelnemen aan het sociaal-culturele leven maar ook hun toegang tot de gezondheidszorg.

Titel van het project	<i>La culture en couleur</i>
Initiatiefnemers en partners	<p>Maison Biloba asbl, Rue des Palais, 10 1030 Bruxelles.</p> <p>Een samenwerking met verschillende buurtverenigingen, waaronder Mémoire Vivante, la Maison Médicale du Nord, EVA, Aksent, Poverello, Ovallo, Seniors Sans Frontière, le Gaffi, le Schakkel, le Soleil du Nord, enz.</p>
Probleemstelling	De diensten, in het bijzonder voor de hulp, verzorging en huisvesting van senioren van verschillende origines zijn niet afgestemd op de noden, zoals senioren uit het Brabant-kwartier en hun families die aangeven.
Doelstelling	Senioren afkomstig uit migratie de gelegenheid bieden om bij te dragen aan het uitwerken, realiseren en ontwikkelen van een plek waar men samenleeft in een kader van solidariteit en wederzijds respect voor elkaar, zowel wat betreft religieuze overtuiging, taal, origine als manier van leven.
Projectmethode	<p>Het organiseren van praatgroepen voor vrouwen van alle origines, om te discussiëren over verschillende thema's die te maken hebben met de identiteit van mensen afkomstig uit migratie, met hun manier van leven, met hun waarden, met verouderen en met samenleven in een Brusselse wijk.</p> <p>Daarbij werd volgens een participatief proces gewerkt.</p>
Resultaten en impact	<p>Het resultaat van het project leverde verrijkende leerpunten op voor alle partijen. De vrouwen werden gevaloriseerd door deel te nemen aan de ontmoetingen. De organisatoren hebben veel informatie rond de aangesneden thema's kunnen verzamelen. Deze leerpunten werden gepubliceerd in 'En route vers la Maison BILOBA: Paroles de femmes'.</p> <p>In een tweede sessie werden de thema's die aan bod kwamen tijdens de eerste sessie verfijnd. Hieruit zullen ook de basiselementen komen voor de redactie van een toekomstig charter van het Maison BILOBA</p>
Tips en aandachtspunten	<p>De participatieve methode bleek efficiënt. Men moet wel letten op de samenstelling van de groepen en daarbij een goede mix van de populatie respecteren. Het bleek belangrijk zich ervan te verzekeren dat iedereen deelneemt aan alle bijeenkomsten.</p> <p>Kwaliteitsvolle animatoren zijn onmisbaar. Ze animeren de samenkomsten op een gestructureerde manier en redigeren van elke etappe een goed rapport, zodat men op basis van het verzamelde materiaal verder kan bouwen. Een lichte maaltijd na elke ontmoeting biedt de kans om te praten met de vrouwen die deelnamen aan de uitwisseling en om hen te bedanken voor hun bijdrage aan het project.</p>

Titel van het project	<i>Mémoire Vive 'Venir d'ailleurs, vieillir ici'</i>
Initiatiefnemers en partners	Asbl Vivre Chez Soi (organisator) Drève des Weigelias 36 1170 Bruxelles Asbl 'Seniors sans Frontières', réseau 'Courants d'âge', Centre Culturel 'La Venerie', 'Ciné Apéros' (partners)
Probleemstelling	Veel senioren afkomstig uit migratie eindigen hun leven in isolement. Maar hoe meer hun fysieke mobiliteit afneemt, hoe meer ze de nood ervaren om hun levenstraject te delen.
Doelstelling	De migranten uit hun isolement halen door hen de kans te geven om wat ze meegemaakt hebben te delen.
Projectmethode	Ontmoetingen faciliteren tussen senioren afkomstig uit migratie die hun geschiedenis, gaande van herinneringen uit hun kindertijd tot hun aankomst in België en hun leven hier willen delen. Het realiseren van een biografische film, gebaseerd op interviews.
Resultaten en impact	Er werd een reeks interviews gerealiseerd. Van bij het begin ontstond er een contact met verenigingen geïnteresseerd in het verspreiden van de film die zou worden gemaakt. Voor de vertoningsmomenten bereidt de vzw een systeem van permanent partnerschap voor met het oog op regelmatige verspreiding.
Tips en aandachtspunten	In tegenstelling tot wat men zou denken, houden senioren ervan om over hun herinneringen te vertellen. Vaak tonen ze zich wel terughoudend om gefilmd te worden. Daarom is voorbereiding een noodzaak met het oog op het winnen van vertrouwen. De beste manier om de senioren afkomstig uit migratie te benaderen is nauw samen te werken met de professionals uit de sector.

Titel van het project	<i>Interface 3ème âge de l'immigration.</i>
Initiatiefnemers en partners	Centre Régional d'Intégration de Charleroi asbl Rue Hanoteau 23 6060 Gilly
Probleemstelling	De noden van senioren afkomstig uit migratie zijn slecht gekend. Daardoor zijn de bestaande diensten globaal gezien onvoldoende op hen afgestemd en ontstaan er moeilijkheden om deze ouder wordende groep adequaat te verzorgen
Doelstelling	Rekening houden met wat senioren van allochtone afkomst zeggen en hen betrekken bij de diagnose van hun noden evenals bij het definiëren van acties die men wil ontwikkelen om aan die behoeften te beantwoorden. Professionelen die werken met oudere migranten de kans geven om ervaringen uit te wisselen, deze te valoriseren, nieuwe projecten te ontwikkelen en op gang te trekken, zich bij te scholen en aanbevelingen voor de overheid te formuleren.
Projectmethode	Wederzijds overleg tussen de senioren afkomstig uit migratie en de spelers op het terrein van de psychische-medische-sociale sector. Uitwisseling van informatie en goede praktijken.
Resultaten en impact	Het synthesesedocument wekt de interesse van de spelers op het terrein.
Tips en aandachtspunten	Het proces is zwaar en omslachtig om te realiseren, rekening houdend met in het bijzonder de veelheid van de hulpverleners die men dient te overtuigen en te mobiliseren. Ook de planning in vaak overbelaste agenda's vormt een uitdaging. In het bijzonder de eerste fase van toenadering, contact en overleg is lang en intensief wanneer men de betrokkenheid van een maximum aantal deelnemers wil garanderen.

Titel van het project	'Giraso' Groupe d'insertion sociale des migrants âgés (ISMA)
Initiatiefnemers en partners	La Payote, asbl (organisator) Rue du Capitaine Jomouton 19 5100 Namur - Dave Ville de Namur, CPAS de Namur, Centre d'Action Interculturelle (CAI) (partners).
Probleemstelling	Veel oudere migranten zijn op zoek naar begeleiding bij administratieve zaken en naar hulp rond hun specifieke behoeftes wat betreft sociaal contact, alfabetisering en contacten binnen de Belgische samenleving.
Doelstelling	Beter sociale integratie van een groep allochtone senioren, in het bijzonder door de organisatie van een cursus praktisch Frans (lezen en schrijven), maar ook door het valoriseren van hun competenties en hun cultuur.
Projectmethode	Periodieke opleidingsontmoetingen
Resultaten en impact	Twee keer per week ontmoeten acht vrouwen elkaar in La Payote, waar ze zich goed omringd voelen en gelukkig zijn dat ze Frans leren praten, lezen en schrijven, en dat op hun eigen ritme. Ze praten erover met hun vrienden opdat die ook zouden deelnemen.
Tips en aandachtspunten	Het is belangrijk om aan de eisen van doelgroep en de partners te beantwoorden, het potentieel van gezelligheid en samenhang zo sterk mogelijk te benutten en de ervaringen te diversifiëren.

Titel van het project	<i>Au sein de la Plateforme communale des Aînés de Mons, les personnes âgées issues de l’immigration sont également actrices de la vie sociale et associative.</i>
Initiatiefnemers en partners	Administration communale de Mons Service des Affaires sociales Grand’Place 7000 Mons
Probleemstelling	Ondanks hun steeds grotere aantallen, blijven de allochtone senioren grotendeels afwezig in de bestaande structuren (woonzorgcentra, gemeentelijk platform van senioren, hobbyclubs voor senioren, Alzheimer Café, zorgverlening en thuisverzorging, verenigingen van gepensioneerden, enz.) te Bergen
Doelstelling	Duurzame banden creëren en concrete acties uitwerken die de participatie van oudere migranten aan het sociale, culturele en verenigingsleven van hun stad bevorderen en aanmoedigen. Het betrekken van elke partner (lid van het Platform) bij het smeden van banden met, en bruggen leggen naar, ouder wordende migranten.
Projectmethode	Verenigingen en groeperingen van migranten oproepen zich kandidaat te stellen om zich te integreren in het gemeentelijke Platform van senioren en daar hun expertise en ervaring op het terrein beschikbaar maken. Ontmoetingen waarop informatie uitgewisseld wordt en de organisatie van interculturele activiteiten.

Titel van het project	<i>Collectif des aînés 'Mains Ouvertes'</i>
Initiatiefnemers en partners	Le Monde des Possibles asbl Rognac 7 4190 Ferrières
Probleemstelling	Er wordt nog te weinig rekening gehouden met allochtone ouderen in de hulp ten aanzien van senioren (voorbereiding van het pensioen, animatie, huishulp en opvang in instellingen)
Doelstelling	Het uitwerken van gemeenschappelijke activiteiten tussen senioren van verschillende taalgroepen (Marokkaanse en Kaukasisch), met het doel een dynamiek van reflectie en actie op gang te brengen en praktijken en informatie uit te wisselen. Het isolement doorbreken en sensibiliseren rond diensten.
Projectmethode	Het organiseren van culturele bezoeken, gemeenschappelijke diners, het organiseren van opleidingen en doelgerichte ateliers.
Resultaten en impact	Het theesalon is de plaats van ontvangst bij uitstek. Daar ontmoeten senioren van allochtone origine elkaar om een koffie te drinken of te discussiëren over vooraf bepaalde thema's. In deze ruimte roepen de ouderen toch ook de concrete problemen op waarmee ze in hun dagelijkse leven geconfronteerd worden.
Tips en aandachtspunten	Het is soms moeilijk om meer gevoelige thema's aan te snijden met de senioren die een project vaak aanvatten als 'passieve consument'. De opkomst kan eronder lijden wanneer dergelijke thema's aan bod komen. In feite zijn het vaak dezelfde thematieken (die minder gevoelig zijn) die spontaan terugkomen binnen de groepen. Men kan een heel goede synergie waarnemen bij welomschreven en aangename acties die heel gefocust zijn op een thema (een culturele uitstap, het opstellen van een claim) Het is nuttig om binnen de etnische gemeenschappen, die contactfiguren te identificeren die bereid zijn om de boodschap van solidariteit echt te verspreiden.

Meer info over onze projecten,
evenementen en publicaties vindt u op
www.kbs-frb.be.

Een e-news houdt u op de hoogte.
Met vragen kunt u terecht op
info@kbs-frb.be of 070-233 728

Koning Boudewijnstichting,
Brederodestraat 21, B-1000 Brussel
02-511 18 40,
fax 02-511 52 21

Giften vanaf 40 euro
zijn fiscaal aftrekbaar.
000-0000004-04
IBAN BE10 0000 0000 0404
BIC BPOTBEB1

De Koning Boudewijnstichting is een onafhankelijke en pluralistische stichting in dienst van de samenleving. We willen op een duurzame manier bijdragen tot meer rechtvaardigheid, democratie en respect voor diversiteit. De Stichting steunt jaarlijks zo'n 2.000 organisaties en individuen die zich engageren voor een betere samenleving. Onze actiedomeinen voor de komende jaren zijn: armoede & sociale rechtvaardigheid, democratie in België, democratie in de Balkan, erfgoed, filantropie, gezondheid, leiderschap, maatschappelijk engagement, migratie, ontwikkeling, partnerschappen of uitzonderlijke ondersteuning. De Stichting werd opgericht in 1976 toen Koning Boudewijn 25 jaar koning was.

In 2012 werkt de Stichting met een startbudget van 30 miljoen euro. Naast ons eigen kapitaal en de belangrijke dotatie van de Nationale Loterij, zijn er de Fondsen van individuen, verenigingen en bedrijven. De Koning Boudewijnstichting ontvangt ook giften en legaten.

De Raad van Bestuur van de Koning Boudewijnstichting tekent de krachtlijnen uit en zorgt voor een transparant beleid. Voor de realisatie doet ze een beroep op een 50-tal medewerkers. De Stichting werkt vanuit Brussel en is actief op Belgisch, Europees en internationaal niveau. In België heeft de Stichting zowel lokale, regionale als federale projecten lopen.

Om onze doelstelling te realiseren, combineren we verschillende werkmethodes. We steunen projecten van derden of lanceren eigen acties, bieden een forum voor debat en reflectie, en stimuleren filantropie. De resultaten van onze projecten en acties worden verspreid via diverse mediakanalen. De Koning Boudewijnstichting werkt samen met overheden, verenigingen, ngo's, onderzoekscentra, bedrijven en andere stichtingen. We hebben een strategisch samenwerkingsverband met het European Policy Centre, een denktank in Brussel.

